

UDC 930:94(477)

**FORMATION OF THE NATIONAL SCHOOL OF UKRAINIAN CHINESE STUDIES
(1991 AND BEGINNING OF THE 21ST CENTURY)***V. Kiktenko*

DSc (Philosophy), Senior Fellow

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine

4, Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine

kiktenko@gmail.com

The article describes the institutional aspect of the national school of Chinese studies foundation in Ukraine, which can be called scientific and educational, and still continues. This period laid the basis for teaching and researching Chinese studies in different universities. The main aspects of research are textual linguistics, theoretical problems of linguistics, lexical semantics, genre and stylistic aspects of translation, comparative and contrastive linguistics, history of literature, field and corpus linguistics (dictionary compilation). Some educational institutions became the centers for Confucius Institute and Classes. The progress in Chinese studies became possible due to numerous academic institutions such as the Institute of Oriental Studies (National Academy of Sciences of Ukraine), Institute of Global Economy and International Relations (National Academy of Sciences of Ukraine), National Kyiv-Mohyla University. Another public institution mentioned is the Ukrainian Association of Sinologists, which has become the successor of the Ukrainian Department of All-Union Association of Sinologists. The article analyses different aspects of Chinese studies in Ukraine, those with considerable scholarly achievements: **history** (L. Leshchenko, V. Sednev, S. Nikishenko, V. Kiktenko, V. Hamianin, V. Urusov, I. Kiptsar, M. Karpenko, M. Taran, V. Smolina, S. Koshovy), **linguistics** (I. Chirko, G. Karpenko, S. Kolodko, T. Demchuk, V. Malitskaya, A. Shevchenko, E. Hobova, A. Tikhonova, I. Kostand, N. Kolomiets, A. Kozoriz, B. Nechiporenko, A. Ostapchuk, L. Poinar, M. Andriyets, A. Trubitsyna, Yu. Lyubimova, A. Nesterenko, N. Ruda, S. Tsymbal, K. Gevorgyan, A. Smirnov, S. Bocharova, M. Panasenko, A. Dontsova, A. Sorochan, V. Rudik, A. Melnikova, D. Merzlyuk), **literature studies** (N. Isayeva, N. Kirnosova, N. Chernysh, Ya. Shekera, E. Murashevich, O. Vorobei, A. Akimova, D. Podmogil'na, N. Nikoryak, V. Hamianin, V. Urusov, E. Hobova, I. Kostanda, A. Kuchinskaya, D. Merzlyuk, Y. Panasyuk, M. Savchenko, O. Samara and others), **philosophy** (A. Usik, O. Boychenko, V. Mikhailov, V. Kiktenko, V. Belya, Y. Butko, G. Giorgadze, I. Rodicheva, A. Strelkov), **political science** (S. Fedorenko, O. Shevchuk, M. Grimskaya, P. Lensky, P. Bilak, I. Vishnevskaya-Cherkasy, S. But, M. Kononenko), **education** (A. Shparik, A. Malysheva, A. Popova), **economics** (V. Velichko, O. Oliynyk, M. Aleksienko, V. Golod, Z. Makogin, O. Khomenko (Drobotyuk), L. Shevchuk), and **museums** (G. Bilenko, V. Hamianin, M. Logvin, O. Novikov, V. Yunda, O. Vasilov, T. Litovko, T. Oleynikov).

Keywords: Chinese Studies, economics, education, history, history of science, linguistics, literature studies, museum, philosophy, political science

**ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ УКРАЇНСЬКОГО
КИТАЄЗНАВСТВА (1991 – початок XXI ст.)***В. О. Кіктенко***1. Інституційний аспект формування українського китаєзнавства**

Після здобуття незалежності в 1991 р. в Україні посилюється й процес формування власної школи китаєзнавства, яке на сьогодні вже має власну історію, спадщину та

© 2019 V. Kiktenko; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The World of the Orient*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

традиції. Всі інститути та університети України, де вивчають Китай та китайську мову, є ровесниками незалежності Української держави. Наприкінці існування Радянського Союзу, у 1991 р. рішенням президії АН УРСР в Інституті мовознавства було створено відділ сходознавства, який очолив китаїст професор В. В. Седнев і до якого, крім інших науковців, увійшли два китаєзнавці – В. В. Величко та С. О. Нікіщенко. 22 жовтня 1991 р. постановою президії Академії наук УРСР № 278 було створено Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, який очолив сходознавець зі світовим ім'ям академік О. Й. Пріцак (1919–2006). Відділ Азіатсько-Тихоокеанського регіону цього інституту відіграє важливу роль у розвитку українського китаєзнавства. У головному науковому журналі інституту “Східний світ”, зокрема, публікують також праці з історії, філології, філософії, політології, економіки традиційного і сучасного Китаю. У 1999 р. інститут вшанував пам'ять першого українського китаєзнавця Б. Г. Курца (1885–1938), поновивши видання збірника “Сходознавство”, який він заснував 1925 р. До того ж у 2014 р. після десяти років копійної праці було видано збірку наукових праць Б. Г. Курца “Східна Європа та Азія: історія торгівлі в XVI – першій половині XX ст.” [Курц 2014], у якій, крім іншого, представлено його дослідження з історії російсько-китайської торгівлі, що зберігають свою наукову актуальність до сьогодні. У 1999 р. в інституті було засновано науково-популярний журнал “Україна – Китай”, який з 2014 р. видається спільно з громадським об'єднанням “Українська асоціація китаєзнавства”. У 2005–2009 рр. в інституті було підготовлено три випуски наукового збірника “Китайська цивілізація: історія та сучасність”. З 2011 р. видається періодичний науковий збірник “Китаєзнавчі дослідження”¹, до редколегії якого входять китайські науковці і в якому друкуються українські та закордонні вчені. У спеціалізованих радах інституту були захищені китаєзнавчі кандидатські дисертації з історії (6) та філології (13).

З моменту заснування 1 січня 1992 р. та до ліквідації 30 жовтня 2013 р. важливу роль у розвитку українського китаєзнавства відігравав Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України (правонаступник Інституту соціальних і економічних проблем зарубіжних країн Академії наук УРСР, утвореного в 1978 р.). Вчені цього закладу здійснили цілу низку досліджень політичного та економічного розвитку Китайської Народної Республіки, що було відображено у відповідних періодичних виданнях “Дослідження світової економіки” та “Дослідження світової політики”. “Китайський” напрямок організаційно було зосереджено у відділі Азії і Африки та в Центрі азіатсько-тихоокеанських досліджень (очолював В. В. Седнев). Найфундаментальнішою китаєзнавчою працею цього інституту стала друга книга третього тому видання “Цивілізаційна структура сучасного світу” – “Китайсько-Далекосхідний цивілізаційний світ і Африканська цивілізаційна спільність. Глобальні трансформації та уроки для України”, у створенні якої взяли участь українські китаєзнавці В. В. Седнев, А. З. Гончарук, С. О. Нікіщенко [Цивілізаційна структура... 2008].

Важливим чинником для розвитку китаєзнавства в незалежній Україні стало заснування фахового викладання китайської мови в декількох вищих навчальних закладах [Кірносова 2017] – у Київському національному лінгвістичному університеті (з 1989 р.), Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка (з 1990 р.), Київському інституті міжнародних відносин, Національному педагогічному університеті ім. Михайла Драгоманова (з 1996 р.), Київському міжнародному університеті (з 1996 р.), Київському університеті “Східний світ” (1997–2012 рр.), Київському університеті ім. Бориса Грінченка, Дніпропетровському національному університеті ім. Олеся Гончара (з 1992 р.), Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди (з 1994 р.), Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна, Луганському національному університеті ім. Тараса Шевченка (з 2001 р.), Львівському національному університеті ім. Івана Франка (з 2015 р.),

Краматорському економіко-гуманітарному інституті (1992–2016 рр.), Прикарпатському університеті ім. Василя Стефаника (з 2003 р.), Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Д. Ушинського, Університеті “Україна” (з 2012 р.). Основні напрямки китаєзнавчих досліджень у цих університетах тісно пов’язані з такими питаннями, як лінгвістика тексту, теоретичні проблеми мовознавства, лексикологія, жанрові та стилістичні проблеми перекладу, компаративістика, історія літератури, методи укладання словників. Крім того, китайську мову викладають у спеціалізованій школі “Київська гімназія східних мов № 1” [Чжен 2014], Харківській гімназії № 6 “Маріїнська гімназія” та ін. На базі українських університетів поширюють китайську мову та культуру Інститути Конфуція – у Луганському національному університеті ім. Тараса Шевченка (з 2007 р.), Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка (з 2008 р.), Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна, Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Д. Ушинського (з 2012 р.). 1 жовтня 2018 р. Інститут Конфуція при Київському національному лінгвістичному університеті відкрив свій перший в Україні філіал – Центр китайської мови і культури у Прикарпатському національному університеті ім. Василя Стефаника. У 2012 р. було підписано угоду про створення першого в Україні Класу Конфуція в Київській гімназії східних мов № 1. Українські викладачі китайської мови постійно розробляють та покращують методики викладання, готують навчальні посібники, підручники та словники [Минка 2001; Урусов 2002а; Урусов 2002b; Колодко... 2004; Ісаєва... 2011].

У 1996 р. в Національному університеті “Києво-Могилянська академія” було створено Центр сходознавства, який очолив фахівець з китайської ієрогліфічної писемності та японської мови, доктор філологічних наук В. Ф. Резаненко. У цьому центрі було відкрито дворічну програму навчання з можливістю здобуття наукового рівня бакалавра з досліджень Китаю. Окремі питання філософії та релігій Китаю обговорювали на буддологічному семінарі і на засіданнях дискусійної сходознавчої групи. Проте, на жаль, китаєзнавство в цьому університеті не є основним напрямком у підготовці студентів. Фактично воно було представлене працями професора В. Ф. Резаненка, який на сьогодні є професором кафедри суспільно-політичних дисциплін і правознавства Інституту лідерства та соціальних наук Київського університету ім. Бориса Грінченка. У цьому університеті він читає нормативні курси магістерських та бакалаврських програм: “Духовно-релігійні традиції країн Далекого Сходу”, “Соціологія культури країн Далекого Сходу”, “Історія культури країн Далекого Сходу”, “Політична історія країн Далекого Сходу”, “Соціополітичні моделі країн конфуціанського цивілізаційного простору”. До наукових інтересів В. Ф. Резаненка, крім іншого, входить питання визначення категорій традиційної китайської філософії з позицій авторського графемо-семантичного підходу [Резаненко 1996], який дістав критичні оцінки з боку українських філологів та філософів.

Важливе місце в розвитку китаєзнавства в Україні відіграє громадська організація “Українська асоціація китаєзнавства”, яка була утворена у 2003 р. й фактично продовжила справу Українського відділення Всесоюдної асоціації китаєзнавців (УВ ВАКИТ). Сьогодні головна мета Української асоціації китаєзнавців полягає у сприянні розвитку наукових досліджень Китаю в Україні й розробці освітніх китаєзнавчих дисциплін, а також у популяризації сучасних знань про китайську цивілізацію. Асоціація сприяє активізації наукових, освітніх, культурних та ділових контактів між Україною та Китаєм, але при цьому не бере участі в жодній політичній діяльності. Основна наукова конференція асоціації “Китайська цивілізація: традиції та сучасність” проводиться з 2004 р., а з 2016 р. – у статусі міжнародної. Крім того, з метою посилення аналітичного обґрунтування двосторонніх відносин у 2017 р. Українська асоціація китаєзнавства спільно з Інститутом сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України та за підтримки Ради національної безпеки та

оборони України й Посольства КНР в Україні провела Українсько-китайський форум стратегічного партнерства “Один пояс, один шлях”. З 2011 р. асоціація бере участь у виданні наукового журналу “Китаєзнавчі дослідження” та науково-популярного журналу “Україна – Китай”. Постійно триває праця зі створення синологічної бібліотеки та електронного ресурсу асоціації. Очолює асоціацію В. О. Кіктенко, доктор філософських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу Азіатсько-Тихоокеанського регіону Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; вчений секретар асоціації – Н. А. Кірносова, кандидат філологічних наук, докторант кафедри китайської, корейської, японської філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка; виконавчий секретар – Є. В. Гобова, кандидат філологічних наук, молодший науковий співробітник відділу Далекого Сходу Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України. Важливо відзначити, що Є. В. Гобову було обрано виконавчим директором від України до створеної у 2016 р. в Пекіні Всесвітньої асоціації китаєзнавства. У вересні 2016 р. Українська асоціація китаєзнавців підписала угоду про співпрацю з Дослідницьким центром перекладів іноземними мовами та поширення китайської культури Китаю і видавництвом “Жунбаочжай”.

2. Напрямки розвитку українського китаєзнавства

2.1. Історія

Значний внесок у розвиток українського китаєзнавства зробив відомий український історик-міжнародник і дипломат, доктор історичних наук, професор Леонід Овдійович Лещенко (1931–2013). З 1993-го по 1996 р. він працював радником-посланником першого складу Посольства України у КНР. З 1997 р. і до останніх днів свого життя Л. О. Лещенко займав посаду головного наукового співробітника відділу країн Азії й Африки Інституту світової економіки та міжнародних відносин НАН України і з 1999 р. був також професором (за сумісництвом) Дипломатичної академії України при МЗС України, де був членом вченої ради та спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій. Від часу здобуття Україною незалежності Л. О. Лещенко велику увагу приділяв аналізу українсько-китайських відносин. Упродовж останнього десятиліття наукові зусилля автора, зокрема, концентрувалися на дослідженні внутрішньої й зовнішньої політики КНР, причин, наслідків і перспектив економічного “китайського дива”. На особливу увагу заслугове підготовлений Л. О. Лещенком підрозділ “Китай та Індія у процесах світової і регіональної інтеграції” в колективній монографії “Цивілізаційна структура сучасного світу. Цивілізації Сходу в умовах глобалізації”. У цій праці, зокрема, наголошено на тому, що зазначені держави є самодостатніми з погляду їхніх ресурсів та військового потенціалу. Саме тому вони не входять у будь-які міжнародні або регіональні системи безпеки, не пов’язані політичними договорами про взаємну допомогу з іншими державами. Отже, сучасний розвиток КНР за умов збереження нинішніх тенденцій може істотно впливати на створення нової системи міжнародних відносин та змінити світовий політичний ландшафт [Лещенко 2008]. Окремо слід зазначити, що всі праці автора вирізняють багате документальне обґрунтування, аналітичність, аргументованість та об’єктивність.

Становлення українського китаєзнавства багато в чому відбувалося завдяки організаційній праці, педагогічній та науковій діяльності кандидата історичних наук, професора В. В. Седнева (1947–2007) [Седнев 1993]. Чимало зусиль В. В. Седнев доклав для створення відділу сходознавства в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні, а в 1991 р. за його безпосередньої участі було відтворено Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України. Значний науковий доробок він зробив під час роботи в Інституті світової економіки та міжнародних відносин НАН України, де працював з 1992 р. на посадах старшого наукового співробітника, завідувача

відділу, провідного наукового співробітника. Вченого добре знали та поважали не лише колеги провідних науково-дослідних інститутів КНР, а й китаєзнавці багатьох країн світу. У середині 1990-х рр. В. В. Седнев створив та очолив Інститут “Схід – Захід” при Київському національному лінгвістичному університеті², де до того ж очолював кафедру мов і цивілізацій Далекого Сходу та викладав китайську мову. У 1994 р. він здобув звання професора. Також із 1997-го по 2005 р. займав посаду проректора Інституту східної лінгвістики і права, а з 2005 р. працював в Університеті “Східний світ”. Під керівництвом професора В. В. Седнева зростає ціла плеяда молодих китаєзнавців та сходознавців. У 2000-х рр. він продовжив активну наукову, викладацьку та організаційну діяльність. У 2003 р. ним було створено громадську організацію “Українська асоціація китаєзнавців” та Центр азіатсько-тихоокеанських досліджень в Інституті світової економіки та міжнародних відносин НАН України. Упродовж усієї своєї педагогічної діяльності В. В. Седнев викладав китайську мову, а як дослідник був зосереджений на питаннях історії політичного розвитку Китаю у другій половині ХХ ст. та розвитку українсько-китайського співробітництва. Найважливішою його китаєзнавчою працею є розділ “Цивілізаційна модель сучасного Китаю” в колективній монографії “Цивілізаційна структура сучасного світу. Цивілізації Сходу в умовах глобалізації”, де він аналізує еволюцію ідеології китайського керівництва, сучасний соціально-економічний розвиток КНР та місце китайської цивілізації у глобалізованому світі [Седнев 2008]. Поза сумнівом, науково-педагогічна та організаційна діяльність В. В. Седнева суттєво вплинула на формування академічного китаєзнавства в незалежній Україні.

За своє коротке, проте яскраве життя талановитий дослідник, ерудит, знавець китайської культури С. О. Нікішенко (1962–2003) зробив значний внесок у розбудову українського китаєзнавства та підготовку фахівців-сходознавців. Він був випускником історичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка. З 1991 р. С. О. Нікішенко почав працювати на посаді молодшого наукового співробітника у відділі сходознавства в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні АН УРСР, а після утворення на основі цього відділу Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України займав ту ж посаду в новоствореному науковому закладі до 1997 р.: спочатку у відділі сучасного Сходу, а потім у відділі Далекого Сходу. З 1993-го по 1994 р. С. О. Нікішенко першим з українських китаєзнавців пройшов наукове стажування в Китаї в Уханському університеті. У 1997 р. він першим в Україні захистив китаєзнавчу кандидатську дисертацію – “Сталі концепції у зовнішній політиці КНР (відносини з Японією, Кореєю та В’єтнамом)” [Нікішенко 1996]. Після цього з 1997-го по 2003 р. працював у Національному інституті стратегічних досліджень при Президентові України, де насамперед займався дослідженням зовнішньої політики КНР та країн Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Проте сфера наукових інтересів С. О. Нікішенка не була обмежена історією та сучасним розвитком Китаю, а також поширювалася на історію Кореї, Японії, Південно-Східної Азії. Про це свідчать декілька десятків його публікацій у наукових виданнях України. У Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, Києво-Могилянській академії, Інституті східних мов Київського національного лінгвістичного університету та в Острозькій академії С. О. Нікішенко читав авторські сходознавчі курси, які викликали неабиякий інтерес у студентів. На жаль, 30 серпня 2003 р. життя молодого, перспективного українського китаєзнавця С. О. Нікішенка трагічно обірвалося.

У 2005 р. відновлений відділ Далекого Сходу³ Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України очолив В. О. Кіктенко, який у 1998 р. закінчив аспірантуру в цьому ж інституті та в 1999 р. захистив кандидатську дисертацію “Становлення українського китаєзнавства (XVIII ст. – 41 р. ХХ ст.)” [Кіктенко 1999]. У працях В. О. Кіктенка здійснено реконструкцію історії українського

китаєзнавства як складової частини східноєвропейських синологічних шкіл, відтворено наукову спадщину українських китаєзнавців, пріоритети їхніх досліджень, простежено генетичний зв'язок в українському китаєзнавстві, проаналізовано особливості та перспективи розвитку цього напрямку науки в Україні. До наукового обігу він увів рідкісні та унікальні документи, що стосуються історії українського китаєзнавства. Першим великим узагальненням здобутих результатів стала його монографія “Нарис з історії українського китаєзнавства. XVIII – перша половина XX ст.: дослідження, матеріали, документи” [Кіктенко 2002]. Крім історії вивчення Китаю в Україні, В. О. Кіктенко досліджує історію та сучасний стан українсько-китайських відносин, розвиток китайської цивілізації.

Різнобічний китаїст та талановитий перекладач В. І. Гамянін дослідив трансформаційні процеси суспільно-політичного, ідеологічного та особистісного характеру в Китаї першої половини XX ст. Вчений визначив особливості формування нового ідеологічного забезпечення китайського суспільства і становлення вербального засобу впровадження цього забезпечення у формі мови *байхуа*, а також розкрив історичну долю соціального прошарку буржуазної інтелігенції, основного носія нової ідеології. Спираючись на джерелознавчі дані, В. І. Гамянін показав еволюцію становлення індивідуальної історичної свідомості конкретної персоналії – типового представника нової китайської національної еліти Чжу Цзиціна (朱自清, 1898–1948). На підставі творчої спадщини цього китайського письменника-прозаїка дослідник вперше ввів до наукового обігу *саньвень* як особливий тип історичного джерела. У 2000 р. В. І. Гамянін захистив кандидатську дисертацію “Трансформаційні процеси в історії Китаю новітнього часу (1911–1949)” [Гамянін 2000]. Подальша кар'єра В. І. Гамяніна була пов'язана із практичним китаєзнавством – багато років він працював на дипломатичній роботі в МЗС України.

Особливу увагу українські китаєзнавці приділяють історії українсько-китайських відносин. Першим до цієї теми звернувся В. Б. Урусов, який дослідив період від утворення Китайської Народної Республіки і початку активного співробітництва Радянської України та КНР до 1959 р., коли з ініціативи Москви розпочався процес згортання цього співробітництва. Вчений відкрив велику кількість архівних матеріалів, на основі аналізу яких показав історичні факти українсько-китайських взаємин у політичній, економічній, науково-технічній та гуманітарній сферах і вплив цього співробітництва на розвиток відносин між нашими країнами після отримання Україною незалежності. У 2005 р. В. Б. Урусов захистив кандидатську дисертацію “Українсько-китайські відносини (1949–1959)” [Урусов 2005], а надалі зосередився на дослідженні та перекладах китайської літератури та інколи звертається й до історичної тематики.

Дослідження цієї теми було продовжено І. А. Кіпцар, яка розглянула міждержавні дипломатичні відносини, міжпарламентське співробітництво, торгово-економічну взаємодію, науково-технічне співробітництво, контакти в царині освіти й культури України та Китаю на сучасному етапі в період з 1992-го по 2002 р. На думку дослідниці, впродовж цього періоду українсько-китайські відносини постійно розширювалися, проте вони не вийшли на рівень стратегічного партнерства. У 2006 р. І. А. Кіпцар захистила кандидатську дисертацію “Українсько-китайські відносини в період 1992–2002 рр.” [Кіпцар 2006].

Надзвичайно цікаве питання дослідив М. М. Карпенко – участь китайців у революційних подіях на території України в 1917–1921 рр. На основі широкого кола архівних джерел, документів та мемуарів він дослідив причини міграції китайців на територію Російської імперії напередодні та в період Першої світової війни та причини їхнього вступу в червоногвардійські і червоноармійські формування в період революційних подій на території України. Вчений дійшов висновку, що участь китайців в окремих і змішаних інтернаціональних формуваннях Червоної армії справила

значний вплив на перебіг окремих подій громадянської війни і суттєво вплинула на загальний результат революційних подій на території України [Карпенко 2007]. У 2008 р. М. М. Карпенко захистив кандидатську дисертацію “Участь китайців у революційних подіях на території України (1917–1921 рр.)” [Карпенко 2008].

Звертаються українські вчені й до вивчення історії КНР, що насамперед стосується праць М. А. Тарана, фахівця з китайської зовнішньої політики та американо-китайських відносин. У 2002 р. він захистив дисертацію «“Тайванська проблема” в зовнішній політиці США в 1990-і рр.» [Таран 2002], у якій досліджено політику США щодо Тайваню в 1990-ті рр. в контексті змін в американській зовнішньополітичній стратегії у Східній Азії та формування нових підходів у відносинах з КНР. У подальших своїх працях М. А. Таран продовжив дослідження цієї тематики. Завдяки його зусиллям на історичному факультеті Київського національного університету ім. Тараса Шевченка сьогодні готують істориків-китаєзнавців та відкрито навчальний Клас китайської мрії.

Також до “тайванської проблеми” в історичній перспективі звернулася В. В. Смоліна (Мельніченко), яка дослідила це питання у взаємовідносинах США та КНР з 1949-го по 1972 р., показала вплив адміністрацій президентів США (Ф. Рузвельта, Г. Трумена, Д. Ейзенхауера, Дж. Кеннеді, Р. Ніксона) на процес здійснення зовнішньополітичної доктрини щодо КНР й спробувала спрогнозувати можливі наслідки процесу імовірного возз’єднання Тайваню з КНР. На думку дослідниці, американсько-китайські відносини є одним з основних компонентів не лише регіональної, а й глобальної стабільності. Успішна модернізація КНР привела й до посилення економічного та військового потенціалу цієї країни, що зумовило переоцінку Китаю в політичних колах Вашингтона й відповідно надання йому першості у глобальній політиці США. Все це вплинуло на подальший розвиток відносин США з Тайванем та корегування далекосхідного вектора зовнішньої політики Сполучених Штатів. У 2012 р. В. В. Смоліна захистила кандидатську дисертацію “Китайська політика США та тайванське питання, 1949–1972 рр.” [Смоліна 2012].

На жаль, українські китаєзнавці не часто звертаються до дослідження давнього або середньовічного Китаю. Тому праці С. А. Кошового, присвячені реформам Шан Яна (商鞅, 390 р. до н. е. – 338 р. до н. е.), мають неабияке значення для розвитку науки про Китай в Україні. На основі нового прочитання та осмислення першоджерел дослідник розкриває сутність та перебіг реформ у державі Цінь у період Чжаньго (戰國時代, V ст. до н. е. – 221 р. до н. е.), аналізує значення цих змін для політичного утвердження держави Цінь як “тегемона” в межах керівного чжоуського дому на етапі здійснення реформ Шан Яна, вивчає суспільно-політичні ідеї школи фа-цзя (法家) в історичному контексті. Особливу увагу дослідник приділив визначенню моделі формування й особливостей розвитку держави Цінь на цьому етапі. У 2016 р. С. А. Кошовий захистив кандидатську дисертацію “Реформи Шан Яна” [Кошовий 2016]. Надалі дослідник зосередився на сучасному соціально-політичному розвитку КНР.

2.2. Мовознавство

Якщо в попередні періоди розвитку українського китаєзнавства головно розвивалися дослідження історії й сучасного політичного та соціально-економічного розвитку Китаю, то китайське мовознавство в Україні розпочало повноцінно формуватися лише в 1990-ті рр. У цей час ще працював І. К. Чирко, який підготував декілька перекладів творів китайської літератури та на замовлення Хейлунцзянського університету (Харбін, КНР) редагував “Великий українсько-китайський і китайсько-український словник” [郑述谱 1999]. Поступово формується нова генерація українських китаєзнавців-філологів, які на сьогодні становлять потужний інтелектуальний напрямок в українській науці й вивчають різноманітні питання китайського мовознавства.

Зокрема, Г. А. Карпенко здійснила комплексний аналіз лексики, яка позначає соціально- побутові реалії китайської мови з огляду на їхні фонетичні, граматичні, структурно- стилістичні особливості, а також розробила детальну класифікацію безеквівалентної лексики на підставі урахування часового, місцевого та тематичного критеріїв. Дослідниця дійшла висновку, що основною одиницею лексичної системи китайської мови (первинна лексема 语素 “юйсу”) є одночасно і морфемою, і складом, і словом, що графічно втілюється відповідним ієрогліфом. Крім того, доведено доцільність класифікації корпусу реалій за предметно-тематичним принципом, а не за часовим або місцевим критеріями. Результати її дослідження мають не лише важливе теоретичне, а й велике практичне значення, оскільки формування навичок розрізнення в китайському лінгвокраїнознавчому тексті лексики на позначення реалій є вагомим складником навчального процесу при підготовці китаєзнавців. У 2006 р. Г. А. Карпенко захистила кандидатську дисертацію “Лексико-граматичні та структурно-стилістичні особливості слів на позначення китайських соціально-побутових реалій” [Карпенко 2006], ставши першим в Україні китаєзнавцем-мовознавцем з кандидатським ступенем.

С. А. Колодко звернувся до вивчення семантичних, структурних та функціональних характеристик прислівникових слів у китайській мові, розглядає наявні класифікації цієї групи слів, упроваджує авторську класифікацію. Особливу увагу він приділяє новим поглядам щодо синтаксичних можливостей прислівників, а саме врахуванню специфіки їхнього поєднання з іменниками та числівниками, розкриває приховані семантичні зв'язки у таких сполуках, обґрунтовує авторську концепцію щодо стилістичної маркованості прислівникових слів. У 2009 р. С. А. Колодко захистив кандидатську дисертацію “Прислівник у китайській мові: структура, семантика, функції” [Колодко 2009]. Також він є співавтором “Китайсько-українського словника”, першої в Україні лексикографічної праці з китаїстики [Колодко 2004]. У словнику подано понад 80 тис. китайських слів, що позначають явища та реалії сучасного й Давнього Китаю в найрізноманітніших сферах. Окрім загальноновживаної, у словнику подано великий масив термінологічної лексики з різних галузей знань та виробництва, а також слова, що лише нещодавно увійшли до активного словника китайської мови.

У працях Т. В. Демчук досліджено структурно-семантичні особливості синонімічних односкладових дієслів сучасної китайської мови та створено модель їхнього аналізу й класифікації. Вивчення наявних у лінгвістичній практиці класифікаційних моделей синонімів та детальне опрацювання семантики слова дали змогу дослідниці виділити базовий, ключовий і допоміжний критерії ідентифікації та класифікації синонімічних лексем сучасної китайської мови та їхні операційні одиниці. На основі вказаних критеріїв вона створила розгорнуту типологію синонімів сучасної китайської мови. Вказана класифікаційна модель, а також дослідження особливостей семантичної парадигми односкладових дієслів сучасної китайської мови в контексті синонімії, окреслення їхньої функціонально-граматичної характеристики і статусу в лексичному фонді сучасної китайської мови дали можливість створити оригінальну модель їхнього аналізу та класифікації. Для оптимальної структуризації вказаної аналітичної праці вчена запропонувала експериментальну таблицю, яка містить операційні одиниці базового, ключового і допоміжного критеріїв ідентифікації та класифікації синонімічних лексичних одиниць сучасної китайської мови, а також семантико-функціональні елементи значення синонімічних лексико-семантичних варіантів досліджуваних слів. У 2010 р. Т. В. Демчук захистила кандидатську дисертацію “Структурно-семантичні особливості синонімічних односкладових дієслів сучасної китайської мови” [Демчук 2010].

В. А. Малицька вивчає системно-структурні та когнітивні закономірності дери- вації та мотивації термінів галузі інформаційних технологій у сучасній китайській

мові, а також їхні предметно-поняттєві та системно-мовні зв'язки. З погляду словотвору продуктивними виступають способи основоскладання, транспозиція, контракція та напівафіксація, зі спорадичним використанням чистої афіксації та з повною відсутністю редуплікації. З погляду мотиваційного аналізу в терміносистемі інформаційних технологій китайської мови спостерігаємо такі типи мотивації: пропозитивно-диктумна (гіпер-/гіпонімічна, категорійна, предикатно-аргументна), модусна, асоціативно-термінальна (структурно-метафорична, дифузно-метафорична, гештальтна), змішана концептуально-інтеграційна мотивація та псевдомотивація. Для виявлення зазначених мовних відношень дослідниця проаналізувала значний обсяг лексики інформаційних технологій та уклала словник, який є корисним при перекладі текстів відповідної тематики. На основі виявлення типів мотивації вона виконала тезаурусне моделювання відношень між термінами інформаційних технологій у китайській мові, що також є виявом когнітивного підходу в мовознавстві. У 2010 р. В. А. Малицька захистила кандидатську дисертацію “Терміносистема галузі інформаційних технологій у сучасній китайській мові: системно-структурний та когнітивний аспекти” [Малицька 2010].

О. М. Шевченко звернулася у власних працях до фразеологічного аспекту одиниць сучасного ділового китайського мовлення. Вона досліджує проблему визначення поняття “функціональний стиль” у багаторівневій системі стильової парадигми китайської мови, а також місце фразеологічних одиниць офіційно-ділового стилю в загальному фразеологічному фонді. Дослідниця виділяє основні типи фразеологічних одиниць, пропонує термінологічні відповідники таких фразеологічних одиниць у китайській та українській мовах і вводить нове поняття в терміносистему китайської мови – *фразеотермін*. О. М. Шевченко розглядає фразеологічні одиниці та здійснює аналіз відомих класифікацій типів таких одиниць у китайських та вітчизняних мовознавчих дослідженнях. Крім того, вона здійснила функціональну, семантико-граматичну та синтаксичну класифікацію фразеологізмів, а також класифікацію на основі семантичної злитості. Практичний аспект досліджень О. М. Шевченко полягає в розробленій нею новій класифікації фразеологізмів офіційно-ділового мовлення, що ґрунтується на параметрі ступеня фразеологічності. На матеріалі окремих фразеологічних одиниць офіційно-ділового мовлення, із залученням концептуальної метафори, вона вивчає внутрішню структуру концепту КОЛІР та образно-метафоричну складову концепту ОБЛИЧЧЯ, які є ключовими поняттями у сфері ділового спілкування. У 2013 р. О. М. Шевченко захистила кандидатську дисертацію “Сучасне ділове китайське мовлення: фразеологічний аспект” [Шевченко 2013]. Надалі дослідниця приділила увагу питанням формування зовнішньої політики КНР та історії українсько-китайських відносин.

Є. В. Гобова дослідила процеси та закономірності реалізації синтаксичних зв'язків на рівні просодії в сучасній китайській мові. На матеріалі аудіозаписів спонтанного мовлення засобів масової інформації КНР вона здійснила зіставлення варіацій лексичних тонів, коливань базового контуру F0 та інших характеристик потоку усного мовлення із синтаксичними структурами, що формують просодичні одиниці висловів. Описані особливості складних безсполучникових речень китайської мови з огляду на специфіку парцеляції мовленнєвого потоку та їхній просодичних характеристик як засобів активації семантичного та синтаксичного зв'язку між їхніми частинами. Встановлено залежність між мірою дистантності діалогів і такими явищами, як тональна нейтралізація, акцентуація та паузація усного мовлення. За допомогою засобів просодичного анотування та інтонографування виокремлено просодичні шаблони та їхні контури, що відповідають різним типам зв'язку між частинами складних безсполучникових конструкцій китайської мови. У 2013 р. Є. В. Гобова захистила кандидатську дисертацію “Просодичні шаблони еліптичних конструкцій в китайській мові (фонологічні особливості безсполучникового зв'язку)” [Гобова

2013]. Подальші праці дослідниці мають переважно соціолінгвістичне та перекладознавче спрямування.

О. Ф. Тихонова здійснила комплексний аналіз особливостей функціонування й адаптації аббревіатур-англіцизмів у сучасних китайських і українських засобах масової інформації, що втілено у її працях та захищеній кандидатській дисертації [Тихонова 2013].

І. О. Костанда дослідила функції паралелізму в мові китайської поезії доби Тан (618–907 рр.), а також визначила сутність та специфіку паралелізму в китайській мові. У її працях проаналізовано види та функції паралелізму в народній та авторській поезії різних народів, розглянуто лінгвістичні та літературознавчі дослідження, присвячені цьому явищу. Дослідниця простежила вплив функцій паралелізму на фонетичну специфіку та побудову віршів танського періоду, визначила критерії відбору лексики при складанні паралелізму і встановила, що ці критерії залишилися практично незмінними ще з часів народної поезії. Особливу увагу вона приділила дослідженню точного і розширеного видів паралелізму та їхнім специфічним функціям у поезії епохи Тан. У 2014 р. І. О. Костанда захистила кандидатську дисертацію “Функції паралелізму в мові китайської поезії епохи Тан” [Костанда 2014]. Надалі дослідниця зосередилася на вивченні мови китайських романів XVI–XVII ст.

Н. В. Коломієць проаналізувала системи вербальної репрезентації ключових концептів ментальної сфери (“розум”, “пам’ять”, “думка” та “дурість”) у китайській мові. Дослідниця здійснила реконструкцію змісту та структури вищезазначених концептів і способів їхньої вербалізації. Н. В. Коломієць визначила систему концептуальних ознак на поняттєвому, образному та оцінному рівнях для усіх типів концептів як одиниць різних металних субсфер – концептуалізації ментальних властивостей людини (концепт “розум”), концептуалізації продуктів ментальної діяльності (концепт “думка”), концептуалізації видів ментальної діяльності (концепт “пам’ять”) та концептуалізації ментальних розладів (концепт “дурість”). Це, у свою чергу, дало їй можливість розглянути концепти сфери ментальності китайської мови стосовно того, як вони відбивають особливості етнокомунікативного та пізнавального процесу загалом та з погляду відображення і структурування ними етнокультурної картини світу як системи інтуїтивних уявлень про ступінь реальності “можливого світу” зі своєю семантикою або його фрагмента. У 2014 р. Н. В. Коломієць захистила кандидатську дисертацію “Вербалізація ключових концептів ментальної сфери людини в китайській мові” [Коломієць 2014].

О. П. Козоріз дослідив сучасний стан юридичної термінології китайської мови, виявив її структурні та семантичні особливості, здійснив системний аналіз внутрішньої будови термінів на позначення юридичних понять у китайській мові, встановив найпродуктивніші способи термінотворення та визначив типові моделі термінів. Дослідник описав системні та асистемні семантичні явища юридичної термінології китайської мови, запропонував класифікаційні схеми синонімів та антонімів, визначив семантичну структуру аналізованих мовних одиниць, об’єднаних у семантичні поля. Окремо необхідно вказати на створення інверсійного словника зі зворотним сортуванням на 16 тис. термінів юридичної термінології китайської мови на основі КРЮС, що уможливило отримання об’єктивних висновків щодо структури та семантики юридичних термінів китайської мови. Також розроблено та опрацьовано методика підрахунку ступеня (міри) термінологічності морфем тексту на основі “Кримінального кодексу КНР”, що є найоб’єктивнішим критерієм розмежування терміна і нетерміна. У 2014 р. О. П. Козоріз захистив кандидатську дисертацію “Структурно-семантичні особливості сучасної китайської юридичної термінології” [Козоріз 2014].

Б. Ю. Нечипоренко на матеріалі китайських електронних ЗМІ (2003–2014 рр.) розглянув феномен медіавпливу, його природу та механізми. Сугестивну функцію

китайських політичних ЗМІ він показав крізь призму різних рівнів об'єктивації: графічного, лексичного та синтаксичного. Дослідник проаналізував такі механізми реалізації сугестії: зміщення акцентів, виокремлення або загушовування деяких пластів інформації, стимулювання емоцій чи асоціацій. Вплив на національну картину світу носія китайської культури він дослідив крізь призму емоційного навіювання (залучення емоційно-оцінної лексики); апеляції до морально-етичної сфери, акцентування на загальнолюдських чи національних цінностях (шляхом залучення аксіологічної лексики); звернення до ментальних установок і стереотипів (використання кліше, мовних штампів, стертих метафор та слоганів); створення нових когнітивних структур, установлення позитивних або негативних асоціативних зв'язків (залучення когнітивних метафор). Значну увагу у своїх працях вчений приділив лінгвістичному аналізу психотехнік мовленнєвого впливу сугестора, які активно використовують у китайському політичному медіапросторі. До них належать: “Навішування ярликів”, “Сяючі узагальнення”, “Групова ідентифікація”, “Спростення і близькість до народу”, “Структурування інформації”. У 2014 р. Б. Ю. Нечипоренко захистив дисертацію “Вербальні засоби формування масової свідомості в сучасному політичному дискурсі китайських ЗМІ” [Нечипоренко 2014].

А. Л. Остапчук у своїх працях аналізує структурно-семантичні та функціонально-стилістичні особливості лексико-семантичної групи дієслів на позначення напрямку руху в сучасній китайській мові та створює експериментальні моделі їхньої класифікації. Дослідниця розглядає проблеми виділення напрямкових компонентів складених дієслів китайської мови, а також терміносистему обраного класу дієслів. Особливу увагу вона приділяє дослідженню концепту руху в просторі як одиниці лінгвокультури, що відображає специфіку національної картини світу, адже рух поряд із категоріальними поняттями “простір” та “час” визначається як форма існування матеріального світу і є однією з найбільш значущих сфер буття людини. Також проаналізовано способи вираження культурних концептів мовними засобами, які утворюють систему за принципом поля, де є доволі чітке ядро і розпливчаста периферія. У 2014 р. А. Л. Остапчук захистила кандидатську дисертацію “Лексико-семантична група дієслів на позначення напрямку руху у сучасній китайській мові: структурно-семантичний та функціонально-стилістичний аспекти” [Остапчук 2014].

Л. М. Пойнар у своїх працях проаналізувала об'єктивізації ключових морально-етичних концептів китайського етносу у складі фразеологічних одиниць *чен'юй*. Дослідниця розглянула такі концепти, як “істинний шлях” (道), “синівська шанобливість” (孝) та п'ять чеснот (五常), зокрема: “гуманність” (仁), “ритуал” (礼), “мудрість” (智), “обов'язок/справедливість” (义), “довіра” (信). Ціннісний компонент морально-етичних концептів розкрито за допомогою аксіологічного характеру фразеологізмів. Обрані концепти виступають системотворчими факторами морального універсуму китайського етносу. Для глибшого розуміння ключових морально-етичних концептів конфуціанства дослідниця здійснила огляд їхньої експлікації на всіх рівнях рефлексії, а саме в площинах філософських, художніх текстів та фразеологічних одиниць, бо вони охоплюють наукові (філософсько-релігійні) та наївно-мовні уявлення про відповідну етичну поведінку і є складними ментальними утвореннями, що втілюються в неподільному синтезі образного, понятійного й ціннісного компонентів. Спираючись на дані, отримані внаслідок дослідження, та послуговуючись запропонованим алгоритмом моделювання ієрархії фрагмента концептосфери у просторі фразеології, вона здійснила експериментальну реконструкцію ієрархії фрагмента морально-етичної концептосфери конфуціанства у площині *чен'юй*. Отримано такі показники: 1) “довіра” (信); 2) “гуманність” (仁); 3) “мудрість” (智); 4) “обов'язок/справедливість” (义); 5) “ритуал” (礼); 6) “істинний шлях” (道); 7) “синівська шанобливість” (孝). Л. М. Пойнар виявила, що концепт “довіра” (信) є домінантним у всіх площинах, адже саме він посідає першість в

ієрархії концептосфери і, згідно з результатами психолінгвістичного експерименту, перебуває на другій позиції в ієрархії конфуціанських цінностей у свідомості сучасних китайців. У 2014 р. Л. М. Пойнар захистила кандидатську дисертацію “Вербалізація ключових морально-етичних концептів конфуціанства у китайських фразеологізмах *чен'юй*” [Пойнар 2014].

М. А. Андрієць (Шамшур) дослідила вербалізацію концепту “любов” у фразеологізмах *чен'юй*, визначила специфіку фразеологізмів *чен'юй* як експлікатур культурних феноменів у китайській мові. Дослідниця розглянула номени-вербалізатори концепту “любов” у китайській мові, його реалізацію у філософсько-релігійній та художній площині функціонування. Особливу увагу вона приділила дослідженню експліцитного та імпліцитного вираження в *чен'юй* концепту “любов” і детально розглянула семантичні ознаки та аксіологічну маркованість *чен'юй* на позначення концепту “любов”. У 2014 р. М. А. Андрієць захистила кандидатську дисертацію «Вербалізація концепту “любов” у китайських фразеологізмах *чен'юй*» [Андрієць 2014].

О. С. Трубіцина у своїх працях досліджує мовні засоби реалізації сугестії в політичному дискурсі китайських мас-медіа. На матеріалі провідних новинних інтернет-сайтів Китаю продемонстровано стилістичні та функціональні особливості сугестем. Доведено, що вербальні сугестивні засоби представлені в архітектоніці, комунікативній поведінці мовця та лексичному наповненні політичного дискурсу, що уможливує здійснення мовленнєвого впливу на широку аудиторію з метою оптимізації її діяльності в межах певного суспільства. У 2014 р. О. С. Трубіцина захистила кандидатську дисертацію “Засоби реалізації сугестії в сучасному китайському політичному дискурсі” [Трубіцина 2014].

Ю. С. Любимова здійснила комплексний аналіз категорії модальності як функціонально-семантичного поля⁴ в сучасній китайській мові. Дослідниця використала функціональний аналіз для дослідження категорії модальності в сучасній китайській мові й уточнила специфіку модальності як семантичної категорії і закономірності її відображення в китайській мові. Ю. С. Любимова вивчила й охарактеризувала структуру ФСП модальності, а також субполів у межах ФСП модальності в сучасній китайській мові на основі виявлених модальних значень. Одним з важливих результатів роботи стало визначення типології категорійних ситуацій у межах ФСП модальності в сучасній китайській мові. Дослідниця з'ясувала, що ФСП модальності в сучасній китайській мові – це складна сегментарна структура з предикативними ядрами, семантичною основою якої є низка категорійних ситуацій, що ґрунтуються на субполях можливості, необхідності, достовірності, оптативності, імперативності. Крім того, Ю. С. Любимова доводить, що ФСП модальності в сучасній китайській мові має поліцентричний характер у зв'язку з варіативністю граматичних і лексико-граматичних засобів, що реалізують семантику модальності. У 2017 р. Ю. С. Любимова захистила кандидатську дисертацію “Функціонально-семантичне поле модальності в сучасній китайській мові” [Любимова 2017].

О. О. Нестеренко у своїх працях звернулася до дослідження структурно-семантичних та функціональних особливостей вигуків сучасної китайської мови. На основі аналізу семантичної парадигми вигуків сучасної китайської мови дослідниця встановила, що характерними для неї є явища моносемії, полісемії, омонімії, синонімії та антонімії. Дослідниця запропонувала експериментальну класифікацію вигуків сучасної китайської мови за семантичним критерієм, розроблену на основі типології А. Вежбицької шляхом її структурної деталізації та доповнення відповідними елементами згідно з лінгвістичними реаліями китайської мови. У 2017 р. О. О. Нестеренко захистила кандидатську дисертацію “Вигуки сучасної китайської мови: типологія та функціонування” [Нестеренко 2017].

На матеріалі прозових художніх творів китайських письменників різних періодів ХХ ст. (Лу Сінь, Лао Ше, Бай Тінгін, Су Тун, Юй Хуа) Н. В. Руда вивчає синтаксичний статус багатокомпонентних складних речень у сучасній китайській мові та їхню специфіку в системі складного речення. Особливу увагу приділено традиційним та специфічним засобам зв'язку між предикативними одиницями в багатокомпонентних складних реченнях⁵, пов'язаних з особливостями організації складного речення в сучасній китайській мові. Дослідниця запропонувала власну типологію БСР, що об'єднує десять моделей і свідчить не лише про досить частотне використання БСР у художній прозі китайських авторів, а й про різноманіття їхніх структур. Н. В. Руда визначила довжину кожної моделі БСР, а також ефективність впливу теорій гнучкості/негнучкості, відкритості/закритості структури БСР на можливості предикативного ускладнення БСР та зміни порядку розташування предикативних частин у китайському складному реченні. Досліджено особливості взаємозалежності структури та семантики БСР у сучасній китайській мові. У 2017 р. Н. В. Руда захистила кандидатську дисертацію “Структурно-семантичні особливості багатокомпонентних складних речень у сучасній китайській мові” [Руда 2017].

С. В. Цимбал, спираючись на принципи теорії концептуальної метафори Дж. Лаккоффа і М. Джонсона, вивчає метафоричну реалізацію концептів ПРОСТІР (空间), ЧАС (时间) і ЧАС-ПРОСТІР (时空) у фразеологізмах сучасної китайської мови *чен'юй*. Застосовуючи методику реконструкції концептуальних метафор, С. В. Цимбал у своїх працях досліджує фразеологічний матеріал шляхом визначення репрезентованих у фразеологізмах *чен'юй* концептуальних референтів, тобто концептів, які сприймаються метафорично (ПРОСТІР (空间), ЧАС (时间) і ЧАС-ПРОСТІР (时空)), а також їхніх концептуальних корелятивів (концепти, які використовуються для порівняння). Дослідниця сформувала низку метафоричних моделей досліджуваних концептів, що актуалізуються фразеологічними одиницями *чен'юй* китайської мови, внаслідок аналізу яких встановлено характер перехресного мапування (процес співвіднесення концептуальних референта та корелята), а також окреслено діапазон та обсяг концептуальних метафор. У 2018 р. захистила кандидатську дисертацію “Вербалізація концептів ПРОСТІР (空间) і ЧАС (时间) у сучасній китайській мові (на матеріалі фразеологізмів *чен'юй*)” [Цимбал 2018].

Крім того, необхідно відзначити внесок у розвиток досліджень китайської мови в Україні К. Л. Геворгян, А. П. Смирнової, С. А. Бочарової, М. В. Панасенко, О. В. Донцової, В. О. Сорочан, О. М. Рудік, О. В. Мельникової, Д. О. Мерзлюка.

2.3. Літературознавство

У 1990-х рр. формується вивчення китайської літератури як такої та в порівнянні із західною літературою взагалі й українською зокрема. Насамперед це стосується праць Н. С. Ісаєвої, у яких вона досліджувала механізми рецепції крізь призму перекладу й відповідно визначила типологічну сутність подібних явищ у китайській та українській літературах, проаналізувала внутрішню закономірність їхнього виникнення і розвитку. Концептуальний підхід до вивчення зазначеної проблеми полягав у визнанні взаємопроникнення та синтезу двох культурних систем. У працях відзначено, що в Китаї перекладали переважно тих українських авторів, твори яких були суголосними “аурі” китайської літератури. Зокрема, романтичний тип художнього мислення був “зустрічною течією”, яка сприяла органічному входженню поезії Т. Г. Шевченка (як вершинного, класичного явища) до китайської літератури. У 2002 р. Н. С. Ісаєва захистила першу в Україні китаєзнавчу дисертацію з літературознавства – “Українська література в Китаї: проблеми рецепції” [Ісаєва 2002]. Надалі дослідниця зосередила свою увагу на вивченні сучасної китайської літератури, що насамперед стосується китайської жіночої прози (II ст. – поч. XXI ст.), яка виступає репрезентантом подвійної “іншості” на теренах вітчизняної літературознавчої

синології: східної “екзотичної іншості” в західному ментальному просторі та жіночої донедавна маргіналізованої “іншості” в андроцентричній культурі; через методологічний підхід західна феміністична/гендерна модель літературного аналізу вдало залучається для з’ясування особливостей “художнього вираження гендерної специфіки жіночої прози” як “осібного субканону в китайському літературному процесі”. Дослідниця запропонувала трифазову модель розвитку китайської жіночої прози, що є варіантом розв’язання дискусійних питань про її давнє коріння, тривалу історію, еволюційний розвиток та спадкоємність. Н. С. Ісаєва обґрунтовано показує художню специфіку “жіночого стилю” в конфуціанському каноні, шляхи самовираження жінок-письменниць у контексті національно-визвольних змагань першої половини ХХ ст. і, зрештою, ознаки “жіночого письма” як гендерно маркованого інструментарію концептуалізації дійсності другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. Здійснено аналіз художнього моделювання приватного простору в китайській жіночій прозі з акцентом на особливостях “гендерної нарації”, а також “реінтерпретації міфології та історії ХХ ст. в жіночому дискурсі” на конкретних прикладах з китайської літератури. У 2017 р. вийшла друком монографія Н. С. Ісаєвої “Китайська жіноча проза: ревізія канону” [Ісаєва 2017], а через рік вчена захистила докторську дисертацію “Гендерна диференціація літературного канону: китайська жіноча проза” [Ісаєва 2018].

Н. А. Кірнослова у своїх працях простежила зв’язок між активним використанням мотиву паломництва в китайській та європейській літературах у ХVІ–ХVІІІ ст. та формування нової поетологічної системи в літературах цього періоду. Дослідниця здійснила порівняльний аналіз видатних паломницьких романів англійської та китайської літератур, зокрема “Шлях паломника” Дж. Баньяна та “Подорож на Захід” У Чен-єня, у яких відбулася повна або часткова трансформація жанру ходінь у мотив паломництва і в такий спосіб стався перехід від “літератури факту” до “літератури вимислу”. У 2005 р. Н. А. Кірнослова захистила кандидатську дисертацію “Жанрово-тематична парадигма паломницької прози в китайській та європейських літературах ХVІ–ХVІІІ ст.” [Кірнослова 2005], а після цього вона продовжила дослідження та переклади сучасної китайської літератури й фактично започаткувала дискусію щодо транскрибування китайської лексики українською мовою. Крім того, важливими напрямками досліджень Н. А. Кірносолової є вивчення особливостей психотипу китайців, семантико-графічних особливостей китайських ієрогліфів, проблем викладання китайської мови та перекладознавства.

Н. О. Черниш здійснила компаративний аналіз книги російської поетеси О. Седакової в аспекті взаємодії з традицією китайської класичної культури (філософії, лірики та графіки пейзажних мініатюр). Дослідниця виділила риси, які свідчать про розвиток здатності культурного діалогу між Заходом і Сходом. У 2011 р. Н. О. Черниш захистила кандидатську дисертацію «“Китайська подорож” О. Седакової у контексті діалогу традиційних культур» [Черниш 2011].

Я. В. Шекера досліджувала джерела та еволюцію художніх образів у китайській поезії доби Тан (618–907), а також специфіку образу як такого в естетичній системі та літературній думці Давнього Китаю. На основі вивчення танської поезії в контексті системи світосприйняття давніх китайців дослідниця розкриває сутність художнього образу в китайській літературі та особливості образного мислення китайських поетів. За допомогою контекстно-описового методу Я. В. Шекера проаналізувала функціонування образотворчого інструментарію танської поезії (метафора, гіпербола, градація, алегоричний зачин тощо), розглянула специфіку зображення пейзажу й вираження почуттів у китайській ліриці дотанського періоду, визначила особливості зародження пейзажної лірики (IV ст.) та її подальшого розвитку до танської доби включно, висвітлила вплив даоського та буддійського віровчень, а також концепції простору на танську поезію, простежила еволюція основних образів

природи в пейзажній ліриці доби Тан. У 2006 р. Я. В. Шекера захистила кандидатську дисертацію “Гене́за та функціонування художніх образів у китайській поезії доби Тан (VII–X ст.)” [Шекера 2006]. Надалі дослідниця продуктивно займається давньою й середньовічною китайською поезією, її поняттями і сутністю, особливу увагу приділяє проблемам перекладу та інтерпретації класичних текстів із застосуванням етимологічного (мовно-культурологічного) аналізу, вивчає взаємовплив поезії та релігійно-філософських вчень Китаю.

Є. К. Мурашевич досліджувала процеси зародження та розвитку поезії представників руху “4 травня”, особливості та еволюцію поетичних форм, розвиток нової жанрової парадигми, роль міжлітературних зв’язків. Вчена показала вплив китайської класичної літератури на розвиток поезії “4 травня”, зокрема пейзажну лірику. На основі вивчення творчості Лю Баньнуна, Лю Дабая, Дай Ванш, Се Бінсін, Вень Ідо, Цюй Цюбо, Фен Чжі та ін. осмислюється її новаторський характер на тематичному, образотворчому, формотворчих рівнях, зокрема зародження коротких віршів *сяошо*, візуальної поезії, поем, імітацій фольклорних пісень та ін. Розглянуто зміни, пов’язані з віршовою формою, що було наслідком переходу від літературної мови *веньянь* до розмовної мови *байхуа*. Велику увагу Є. К. Мурашевич приділила проблемі становлення жанрової парадигми китайської поезії початку XX ст., яке відбулося під впливом зарубіжних літератур (сонет, верлібр, новий регулярний вірш). Окремо порівнюються образні конотації поезії руху “4 травня” та поезії попередніх епох, головно танського періоду. У 2011 р. Є. К. Мурашевич захистила дисертацію «Художньо-естетичний феномен поезії “4 травня” в китайській літературі початку XX століття» [Мурашевич 2011].

О. С. Воробей визначила особливості новітньої китайської драми першої половини XX ст. (*розмовна драма*), детально показала процес її розвитку та особливості нової жанрової парадигми, приділяючи особливу увагу міжлітературним зв’язкам і впливові китайської класичної літератури та європейської традиції на розвиток китайської розмовної драми. У своїх працях дослідниця використовує контекстно-описовий та історико-порівняльний метод для визначення специфіки становлення жанрових різновидів сучасної китайської драми першої половини XX ст. (історична драма Тянь Ханя, поетизована драма Цао Юя, епізована драма Лао Ше), що виникли як наслідок авторських експериментів у межах жанрової та міжродової дифузії. Авторка робить висновок, що *розмовна драма* існувала лише в межах власних жанрових різновидів і в міцному зв’язку із традицією та як новий жанр китайської літератури наблизилася до найкращих зразків світової драматургії. У 2013 р. О. С. Воробей захистила кандидатську дисертацію “Творчість Лао Ше і китайська розмовна драма першої половини XX ст.” [Воробей 2013].

А. О. Акімова дослідила синтез візуального та вербального в китайській драматургії XX ст. з огляду на вплив, з одного боку, рухів, жестів, постави, гри, костюмів, оформлення сцени (декорації, завіси) та динаміки мови, діалогів, монологів, ремарок, а з другого – на сприйняття дії і формування відповідного стану на вираження конфлікту в драмі. Були проаналізовані твори китайських митців XX ст., а саме: Хе Цзин-чжі та Діна Ні “Сива дівчина”, Тянь Ханя “Жінка-інспектор Се Яохуань”, Лю Шугана “Візит мертвого до живих”, Лі Ваньфень та Лань Інхай “Ранкові прогулянки”, Ван Пейгуна “Ми”, Цзинь Юня «Нірвана “Пса”». Дослідниця стверджує, що особливістю творчих експериментів китайських драматургів став незаангажований підхід до зображення життєвих реалій, коли через них розкрито драматизм і трагізм зовнішнього та внутрішнього характеру. Було систематизовано та проаналізовано розвиток китайської драматургії в синхронно-діахронічному зрізі, виявлено та охарактеризовано вплив зорово-слухового ряду на поетику драматичних текстів, збагачено теоретичні концепції впливу модерну на розвиток сучасної китайської драми, сформовано цілісну концепцію зорово-слухового ряду в художніх творах

китайської драматургії ХХ ст., вперше зроблено переклад окремих текстів китайської драми ХХ ст. українською мовою. У 2017 р. А. О. Акімова захистила кандидатську дисертацію “Синтез візуального та вербального у китайській драматургії ХХ століття” [Акімова 2017].

Необхідно зазначити, що китайська література постійно привертає увагу українських науковців. Як приклад можна навести цікаві дослідження творчості Лу Сіня Д. Підмогильної та Н. Нікоряк.

У період незалежної України набув подальшого розвитку переклад китайської літератури, як давньої, так і сучасної. В. І. Гамянін здійснив переклад уривків з “Історичних записок” Сима Цяня, конфуціанського трактату “Чжун Юн” та окремих творів Чжу Цзиціна. Я. В. Шекера – авторка багатьох художніх перекладів видатних китайських поетів Лі Бо, Ду Фу, Ван Вея, Ду Му, Чжан Цзи, Фен Чжі, Фей Ціна та ін. В. Б. Урусов здійснює переклад прозових та поетичних творів насамперед сучасних китайських письменників. Н. А. Кірносова переклала окремі твори Ван Аньї, Тьє Ніна, Ши Т’ешена, Чжоу Сяофена, Мо Яня, Алая. Переклади китайської літератури продуктивно здійснюють Є. Гובה, І. Костанда, А. Кучинська, Д. Мерзлюк, Ю. Панасюк, М. Савченко, О. Самара та ін. У 2010 р. вийшов спеціальний випуск відомого українського літературного журналу “Всесвіт” під назвою “Альманах китайської літератури”.

2.4. Філософія

Дослідження китайської філософії в незалежній Україні розпочиналися фактично з нуля, й на сьогодні небагато українських вчених системно займаються філософською думкою традиційного та сучасного Китаю. Насамперед необхідно вказати на праці А. В. Усик, яка досліджує етико-соціальний аспект філософії Конфуція та його послідовників у контексті китайської філософської традиції. Дослідниця визначає основні морально-етичні поняття та місце етичної домінанти вчення Конфуція у формуванні традиційної китайської філософії. У її роботах використано порівняльний аналіз давньокитайської та давньогрецької філософії для глибшого розуміння різних типів мислення. У 1999 р. А. В. Усик захистила першу в Україні кандидатську дисертацію з історії китайської філософії – “Вчення Конфуція та конфуціанство в контексті китайської філософської традиції (етико-соціальний аспект)” [Усик 1999].

О. І. Бойченко продовжив дослідження в цьому напрямку, присвятивши свої праці порівняльному історико-філософському аналізу філософської традиції осмислення даоської та конфуціанської інтерпретацій *природного* й *людського*. Типологічний зріз дослідження проблеми уможливив розуміння даоського та конфуціанського трактування взаємозв’язку природного й людського як давньокитайської версії двох основних та інваріантних, наявних у різних історичних культурах, зокрема і в сучасній, підходів – індивідоцентричного та суспільствоцентричного – до осмислення зазначеного взаємозв’язку. У 2000 р. О. І. Бойченко захистив кандидатську дисертацію “Співвідношення природного та людського як проблема давньокитайської філософії (порівняльний аналіз даосистської та конфуціанської інтерпретацій)” [Бойченко 2000]. У 2003 р. вийшла його монографія “Філософська антропологія давнього Китаю”, у якій були системно досліджені особливості формування, розвитку та функціонування філософсько-антропологічних ідей основоположників і класичних представників даосизму, конфуціанства, легізму, моїзму [Бойченко 2003]. Після цього О. І. Бойченко досліджував феномен державотворення та його основні інтерпретації у філософії Давнього Китаю, що, як наслідок, привело до нового осмислення класичної моделі висвітлення соціально-політичних питань у межах протиставлення західної та східної філософських традицій, розкриття нових аспектів складного процесу формування і розвитку східної філософії загалом. Вчений

здійснив комплексний аналіз історико-філософської еволюції ідей та концепцій, які вплинули на виникнення, становлення та генезис єдиної державної ідеології давнього Китаю на основі конфуціанства, моїзму та легізму. У 2011 р. вийшла монографія О. І. Бойченка “Класичні вчення про державу в філософії Китаю періоду Чжань Го” [Бойченко 2011], а через рік він захистив першу в Україні докторську дисертацію з історії китайської філософії “Державотворення у філософії давнього Китаю: парадигми осягнення” [Бойченко 2012].

У працях В. С. Михайлова здійснено міждисциплінарний аналіз соціальних здобутків провідних філософських шкіл Давнього Китаю крізь призму їхньої людиновимірності, виходячи з потреби імплементації прийнятних з погляду сьогодення соціально-філософських ідей у сучасну соціальну практику України. У його працях набули подальшого розвитку теоретико-методологічні підходи до різноаспектного системного дослідження соціально-філософської та історіософської думки Давнього Китаю. Вчений визначив основні принципи існування особистості в соціумі відповідно до поглядів давньокитайських філософів, сформулював принципові підходи до соціального і державного управління та підготовки управлінських кадрів відповідно до поглядів провідних філософських шкіл Давнього Китаю. Вперше у вітчизняній філософській думці В. С. Михайлов проаналізував базові принципи китайської воєнної та політичної стратегії та обґрунтував засади стратегічного мислення на перспективу в ракурсі їхнього критичного використання в умовах сучасності. Важливим елементом цих досліджень є розкриття поглядів давньокитайських мислителів щодо усвідомлення сутності історичних процесів у контексті сучасного розуміння соціально-історичної динаміки. Крім того, дослідник вперше окреслив важливі перспективні напрями імплементації окремих значущих аспектів соціально-філософського і філософсько-історичного надбання давньокитайської філософії у вітчизняну соціальну практику. У 2010 р. В. С. Михайлов захистив кандидатську дисертацію “Людиновимірність соціально-філософської традиції Давнього Китаю і сучасність” [Михайлов 2010], а у 2014 р. видано його монографію “Філософська традиція Китаю: людський вимір та вплив на сучасність” [Михайлов 2014].

Окрім історії українського китаєзнавства, В. О. Кіктенко також досліджує історію філософії та науки Китаю, методологію китаєзнавства, що знайшло відображення в його численних публікаціях. Упродовж багатьох років учений досліджував особливості техніки філософського аналізу, способи постановки проблеми, формування основних понять, принципів методології та теоретичних висновків “школи Джозефа Нідема”. В. О. Кіктенко глибоко проаналізував специфіку раціоналістичного гуманізму “школи Джозефа Нідема” щодо досліджень соціальних процесів, який виник внаслідок синтезу методів біології та гуманітарних досліджень. Дослідник ретельно вивчив гіпотези й теоретичні положення щодо історичної динаміки та соціокультурних чинників розвитку китайської науки в соціальній епістемології “школи Джозефа Нідема” як боротьби проти європоцентристського підходу. В. О. Кіктенко встановив ключові положення соціології знання в історико-культурній реконструкції “школи Джозефа Нідема” щодо визначення теоретичних положень традиційної китайської науки. Крім того, вчений проаналізував теоретичні основи та наслідки реконструкції історії природознавства в Китаї та його соціальних основ у працях “школи Джозефа Нідема”, показав подолання методології наукового пізнання Дж. Нідема в нових моделях реконструкції китайської науки й цивілізації (Д. Бодде, Н. Сівін, Дж. Ллойд, Б. Ельман, Т. Хафф, Дж. Хобсон і Цянь Веньюань). В. О. Кіктенко представив дослідження китайської науки й цивілізації “школою Джозефа Нідема” та її опонентами не лише як факт історії філософії, а й як теоретичне знання, єдину систему, потужний напрям інтелектуального життя другої половини ХХ ст. Проміжним результатом цих досліджень став вихід у світ у 2009 р. монографії “Історико-філософська концепція Джозефа Нідема: китайська

наука і цивілізація (філософський аналіз теоретичних підходів)” [Кіктенко 2009], а остаточним – захист В. О. Кіктенком у 2013 р. докторської дисертації «“Школа Джозефа Нідема”: філософія і методологія досліджень китайської науки і цивілізації» [Кіктенко 2013]. Надалі у власній науковій роботі дослідник зосередився на вивченні різноманітних аспектів сучасної філософії та ідеології Китаю.

В. В. Беля у своїх працях осмислює феномен традиції як моделі історичності соціального розвитку в контексті процесів модернізації китайського соціуму на тлі сучасних глобальних трансформацій. На засадах дослідження низки оригінальних теоретичних джерел сучасних китайських філософів та оприявлення їхнього соціально-філософського складника вчений проаналізував поетапну модернізацію китайського суспільства та визначив її основні фази: на рівні окремих елементів соціальної системи, на рівні структурної переробки соціальної системи в цілому, у площині визначення самоопису та соціального ідеалу. В. В. Беля доводить такі положення: 1) розгортання модернізаційних процесів у Китаї відбувається переважно еволюційним шляхом (“шлях реформ”); 2) китайський модернізаційний проект є пошуком сумісності цінностей: “конфуціанський капіталізм”, “китаїзація” соціальних теорій, економічних форм тощо; 3) китайські теоретики дискутують радше щодо деталей модернізації, окремих її сфер, аніж про досконалий модернізаційний стандарт, що комплексно усвідомлюється в усій повноті його аспектів; 4) соціокультурна археологія інтерпретації процесу модернізації китайського соціуму як соціальних та політико-ідеологічних процесів – від руху “ян’у” (модернізація “навпомацки”) до “руху за нову культуру” (“конфліктна” модернізація) та пошуку специфічно китайського балансу між традицією і модернізацією в доктрині “гармонійного розвитку” (“збалансована” модернізація); 5) слід розрізняти поняття “традиція” (як просте повторення минулого досвіду) і “традиційність” як іманентна тяглість самої суті соціальності, що гарантує неперервність прийняття минулого і мотивує потребу “вибираючи, утверджувати наново” (Чжоу Ян); 6) терміном “модернізація” в Китаї підсумовують процеси різної історичної і часової визначеності за умови, що остання набуває цивілізаційної місткості за збереження основного фонду національної ідіоматики – невідчужуваних, імплікованих у структурах та практиках життєвого світу визначеностях, що гарантують цілісність генетичного коду національного буття. У 2015 р. В. В. Беля захистив кандидатську дисертацію “Традиція і модернізація китайського соціуму в умовах глобальних трансформацій” [Беля 2015].

Ю. Л. Бутко досліджує концепцію духовної трансгресії у даоській антропологічній містиці, її основні джерела формування та етапи розвитку. Дослідниця здійснила системний аналіз даоської концепції антропомістичного космосу та “внутрішніх божеств”; застосувала постструктуралістське поняття трансгресії як засіб історико-філософської герменевтики даоського антропомістичного дискурсу, який дав їй змогу виявити іманентний даоському мисленню горизонт подолання бінарно-лінійної моделі діалектики; встановила кореляцію між трьома модифікаціями концепту трансгресії в даоській антропомістиці: енстатичним концептом трансгресії класичного даосизму, концептом трансгресії як внутрішнього екстазу свідомості в даосизмі Чжуан-цзи та концептом трансгресії як зовнішнього екстазу в духовних практиках релігійного даосизму; показала, що синкретичне поєднання елементів концептуалізації енстатичної трансгресії, феноменологічної трансгресії та екстатичної трансгресії формує діалектичне підґрунтя концепції внутрішньої алхімії як специфічної парадигми даоського антропомістицизму; встановила, що енстатична модель трансгресії в даоській антропомістиці корелює з хтонічною містикою як сутнісним елементом української культури. Окрему увагу авторка приділила висвітленню *суспільного* та *індивідуального* у трансгресії даосизму в контексті української філософії та визначенню вияву феномену даоської трансгресії в концепціях європейського

постструктуралізму. У 2018 р. Ю. Л. Бутко захистила кандидатську дисертацію “Концепція духовної трансгресії в даоській антропомістиці” [Бутко 2018].

Окремі аспекти китайської філософії було досліджено у працях та відповідних кандидатських дисертаціях Г. В. Гіоргадзе (Триліс) (поняття “жень”), І. С. Родичевої (поняття “пустота” в даосизмі), А. Ю. Стрелкової (поняття “пустота” в чань-буддизмі) та ін.

2.5. Політичні науки

У політичних науках у незалежній Україні першим до вивчення Китаю звернувся С. М. Федоренко. У працях вченого здійснено комплексний аналіз політики відкритості Китаю як вияву запровадження державних реформ, її конструктивних та негативних суспільно-політичних виявів. Концепція С. М. Федоренка базується на двох основних положеннях: 1) державно-політичний ізоляціонізм не припускає здійснення перетворень такого масштабу, які відбувалися в КНР упродовж 1980–1990-х рр., 2) відкритість уможливило посилення тиску з боку політичних культур, чужорідних щодо китайської політичної традиції. Автор справедливо відзначає, що за цей період не спостерігалось ані ознак деформації китайської політичної системи, яких можна було очікувати саме через натиск “атлантичної” цивілізації, ані посилення виявів політичного протистояння між Китаєм та іншими світовими державами, ані, зрештою, спроб згортання реформ під приводом “невідповідності практики відкритості державно-політичним інтересам країни”. І все це свідчить про наявність нових підходів, форм, методів та механізмів використання китайським керівництвом політики відкритості, які дали змогу урядові КНР нейтралізувати деструктивний потенціал цієї політики, ефективно використовуючи її переваги. У своїх працях С. М. Федоренко вдало визначає політичний зміст, підґрунтя й чинники запровадження курсу відкритості в Китаї; розкриває діалектичний взаємозв'язок радикального оновлення Китаю зі світовими модернізаційними процесами за збереження специфіки розвитку китайського суспільства; розглядає еволюцію курсу відкритості, його перспективи і можливі наслідки для КНР та світової спільноти загалом; доводить, що оптимальний тип модернізації в КНР відображає у своїй основі чинні в будь-якій суспільній системі закономірності політичної боротьби між прагненням до змін і прагненням до стабільності; розглядає значення і результати застосування Китаєм оригінальних підходів у внутрішній і зовнішній політиці типу “соціалізм із китайською специфікою”, “одна держава – дві системи”; висвітлює роль “теорії Ден Сяопіна” як етико-політичного вчення, яке визначило засади радикальних реформ, поєднавши в них автохтонні традиції та звичаї китайського соціуму з низкою універсальних надбань “атлантичної” цивілізації; пропонує методичні підходи до вивчення китайського досвіду запровадження політики відкритості, передусім щодо створення вільних економічних зон та залучення іноземних інвестицій, що може бути корисним також для України; дає оцінку методологічних засад китайських реформ і авторитарно-плюралістичної моделі суспільства, що ґрунтується на співіснуванні різних форм власності. У 1998 р. С. М. Федоренко захистив першу в Україні кандидатську китаєзнавчу дисертацію з політичних наук на тему “Еволюція політичного курсу відкритості Китаю” [Федоренко 1998].

Найвагоміший для українського китаєзнавства внесок у політичні науки зробив О. В. Шевчук, який здійснив цілісний порівняльний аналіз зовнішньополітичних стратегій США та РФ щодо КНР як багатопланового системного явища у трьох вимірах – концептуальному, часовому та у вимірі практичної реалізації. Він розробив авторську концепцію багатовимірної системи, яка дає змогу здійснювати аналіз динаміки і спадковості щодо зовнішньополітичних стратегій держав, виявляти їхні спільні та відмінні риси; визначив співвідношення ідеологічного та геополітичного складників американської та радянської/російської зовнішньої політики щодо КНР

у період біполярності та постбіполярності. Дослідник виокремив та проаналізував фактори, що визначили на межі ХХ–ХХІ ст. модернізацію зовнішньополітичної стратегії США та РФ на глобальному та регіональному рівнях. Це знайшло відображення у прийнятті і практичній реалізації зовнішньополітичних стратегічних концепцій щодо КНР і врегулюванні проблем міжнародної безпеки відповідно до національних інтересів США й РФ та їхніх глобальних настанов і планів. Крім того, вчений довів збереження основних параметрів політики американських адміністрацій щодо КНР та констатував, що динамічний розвиток політико-економічного потенціалу КНР є певною мірою викликом щодо зовнішньополітичних регіональних орієнтацій як США, так і РФ, що, у свою чергу, зближує їх у прагненні “стримувати” Китай завдяки долученню його до участі в діяльності різноманітних дво- та багатосторонніх інституцій політичного та економічного характеру. У 2008 р. О. В. Шевчук видав монографію “Китай між США та Росією: геостратегічні відносини” [Шевчук 2008], а у 2009 р. захистив докторську дисертацію “Зовнішньополітична стратегія США та РФ щодо КНР” [Шевчук 2009].

М. І. Гримська у своїх працях здійснила компаративний аналіз головних напрямків зовнішньополітичної діяльності КНР, а також засобів та методів її оптимізації в контексті глобальних і регіональних викликів національній безпеці на етапі здійснення стратегії “чотирьох модернізацій”. Дослідниця доводить, що сучасна зовнішня політика КНР спрямована на забезпечення умов реалізації національної стратегії розвитку, метою якої є досягнення Китаєм до середини ХХІ ст. статусу наддержави, що посіла б панівне місце в АТР, яке дорівнювало б за своїм політичним впливом, економічною та військовою могутністю США. Вона обґрунтовано стверджує, що в КНР розроблена оригінальна ідеологія розвитку сучасної світової системи, за якою та формуватиметься внаслідок протистояння “глобальних місій” провідних держав, заснованих на різних цінностях, організаційних принципах, співвідношеннях “м’якої” й “жорсткої” сили, політики й економіки. У 2009 р. М. І. Гримська захистила кандидатську дисертацію «Еволюція зовнішньої політики КНР в умовах реалізації стратегії “чотирьох модернізацій”» [Гримська 2009].

П. С. Ленський шляхом інтегративного підходу, що базується на багатофакторному аналізі міжнародних процесів, здійснив комплексне дослідження фундаментальних проблем реалізації зовнішньополітичних концепцій КНР у Центральній Азії. Особливу увагу дослідник приділив аналізу міждержавних та міжурядових, а також внутрішньодержавних документів, зокрема виступів китайських керівників на партійних і парламентських форумах, звітів Міністерства закордонних справ КНР, документів, що регулюють діяльність Шанхайської організації співробітництва. П. С. Ленський детально проаналізував динаміку розвитку зовнішньої політики КНР із забезпечення регіональної безпеки в Центральній Азії; ґрунтовно вивчив сучасні міжнародно-політичні виклики в регіоні Центральної Азії, які загрожують національним інтересам Китаю, а також розглянув специфіку регіонального співробітництва в рамках Шанхайської організації співробітництва як фактор політики Китаю щодо інших країн організації; глибоко проаналізував особливості сучасного політологічного осмислення у КНР проблем міжнародної політики та нові аспекти розвитку офіційних зовнішньополітичних концепцій Китаю в контексті його модернізованої геостратегії; запропонував нову інтерпретацію парадигмальних аспектів безпекової політики КНР з урахуванням геополітичних трансформацій та формування підсистеми міжнародних відносин в регіоні Центральної Азії в умовах глобалізації. У 2010 р. П. С. Ленський захистив кандидатську дисертацію “Центрально-азійський вектор політики КНР у галузі регіональної безпеки в постбіполярний період” [Ленський 2010].

П. П. Білак здійснив комплексне дослідження політики Тайваню щодо КНР у період 2008 – 2010 рр., який характеризується якісними змінами в характері взаємин

між Тайванем та КНР – переходом від конфронтації до прагматизму та пошуку шляхів примирення. Вчений доводить, що політика Тайваню щодо КНР спрямована, з одного боку, на максимізацію вигод через економічне зближення й нормалізацію політичних відносин з Пекіном, а з другого боку, на мінімізацію ризиків, спричинених стратегічною невизначеністю в регіоні Східної Азії через підтримання військово-політичних зв'язків зі США, що й дає підстави характеризувати політику Тайваню щодо КНР як *хеджування*. У своїх працях автор встановив роль економічних процесів, військово-стратегічних питань, національної ідентичності як факторів, що сприяють реалізації Тайванем стратегії хеджування щодо КНР у середньостроковій перспективі. У 2011 р. П. П. Білак захистив кандидатську дисертацію “Еволюція політики Тайваню щодо КНР” [Білак 2011].

І. Г. Вишнеvsька-Черкас у контексті теорії міжнародних відносин здійснила комплексне дослідження американської стратегії стримування та залучення КНР, у якому насамперед проаналізувала новітні тенденції теорії і практики формування зовнішньополітичної діяльності двох держав. Дослідниця показала ефективні та неефективні методи конгейджменту для захисту національних інтересів США; довела, що конгейджмент є стратегією “подвійного призначення”; уточнила закономірності впливу процесу глобалізації на поступальний розвиток КНР, а отже, й інтеграції як складника американської стратегії стримування та залучення КНР; визначила причини формування стратегії стримування та залучення в американсько-китайських відносинах; проаналізувала основні трансформаційні етапи конгейджменту – від “відповідального учасника”, що передбачає залучення Китаю до розв'язання глобальних проблем з метою забезпечення його діяльності в інституційних межах сучасної системи міжнародних відносин, до “стратегічного запевнення”, яке полягає в розвитку всебічного партнерства між США та КНР; обґрунтувала відмінності між реалізацією національних стратегій США та КНР у різних точках планети; висунула тезу щодо неефективності демократизації як методу стратегії конгейджменту для запобігання гіпотетичній війні між США та КНР, незважаючи на положення теорії демократичного світу. У 2015 р. І. Г. Вишнеvsька-Черкас захистила кандидатську дисертацію “Стратегія стримування та залучення в американсько-китайських відносинах” [Вишнеvsька-Черкас 2015], а через рік було видано її монографію “США – КНР: стратегія конгейджменту” [Вишнеvsька-Черкас 2016].

С. А. Бут з'ясував особливості реалізації стратегічного партнерства Китайської Народної Республіки та Російської Федерації в постбіполярний період. Особливу увагу дослідник приділив визначенню комплексу зовнішньополітичних та економічних цілей, чинників взаємозацікавлення в розвитку співробітництва обох сторін. Автор доводить, що стратегічне партнерство між КНР та РФ має багатовимірний характер та реалізується в політичній, економічній, паливно-енергетичній, військовій сферах. С. А. Бут вважає, що проблеми та суперечності в китайсько-російських відносинах не мають негативного впливу на стратегічне партнерство цих країн. Показано, що в процесі розвитку стратегічного партнерства між КНР та РФ важливішу роль відіграють зовнішні чинники, серед яких діяльність США на міжнародній арені виступає ключовим зовнішнім імперативом для китайсько-російського стратегічного партнерства. У 2016 р. С. А. Бут захистив кандидатську дисертацію “Стратегічне партнерство у міждержавних відносинах Китайської Народної Республіки та Російської Федерації” [Бут 2016].

М. Г. Кононенко у своїх працях здійснила дослідження еволюції зовнішньополітичної стратегії КНР у регіоні Перської затоки, визначила систему геополітичних та гео економічних інтересів КНР у регіоні й відповідно основні принципи, мету та засоби їхньої реалізації. Дослідниця структурувала форми і методи зовнішньополітичного інструментарію реалізації політики КНР у регіоні Перської затоки, дала оцінку ефективності багаторівневої системи двостороннього та багатостороннього

співробітництва КНР із країнами Перської затоки. Крім того, доведено, що співпраця КНР з Радою співробітництва арабських держав Перської затоки та двостороннє співробітництво з державами Перської затоки взаємно доповнюють і сприяють одне одному. У 2016 р. М. Г. Кононенко захистила кандидатську дисертацію “Еволюція зовнішньополітичної стратегії КНР в регіоні Перської затоки” [Кононенко 2016].

2.6. Економіка

В. В. Величко продовжив власні дослідження різних аспектів економічного розвитку давнього та сучасного Китаю, зокрема розглянув процеси, пов’язані з реформуванням економіки, зовнішньоторгові відносини, економічне районування, розвиток спеціальних економічних зон і особливу увагу приділив українсько-китайським торгово-економічним відносинам. У 2010 р. було надруковано його найважливішу монографію “Регіонознавство Китаю: економіка і управління”, у якій автор простежив зв’язок між сучасними глобалізаційними процесами та явищами регіоналізму й регіоналізації в Китаї, запропонував періодизацію розвитку регіонознавства в Китаї, а також подав стислу характеристику кожного періоду [Величко 2010].

О. М. Олійник проаналізував стан та перспективи розвитку валютно-кредитної системи КНР у процесі ринкової трансформації економіки, зробив порівняльний аналіз розвитку валютно-кредитних систем України та Китаю. У 1997 р. дослідник захистив першу в Україні кандидатську китаєзнавчу дисертацію з економічних наук – “Розвиток валютно-кредитної системи Китаю в процесі ринкової трансформації економіки” [Олійник 1997]. Надалі О. М. Олійник продовжив дослідження фінансової системи та різних питань економічного розвитку КНР, а також торгово-економічної співпраці України та Китаю.

М. С. Алексієнко досліджує економічно-інноваційний потенціал та особливості стратегії Китаю в сучасній системі міжнародних економічних відносин (регіональні тенденції, напрями міжнародної спеціалізації регіональних технологічних утворень). Дослідник визначає особливості програмно-цілевих підходів у регулюванні відкритої економіки Китаю, механізму державного інституційного регулювання соціально-економічного розвитку КНР; вивчає валютно-фінансову політику Китаю як інструмент інноваційної стратегії держави; досліджує механізм торгово-економічного співробітництва Китаю в комплексі його тенденцій та пріоритетів; розкриває інвестиційно-фінансові складники, геостратегічні пріоритети формування інтеграційних механізмів Китаю; визначає роль співробітництва з КНР у контексті підвищення ефективності національної економіки України, піднесення її міжнародної конкурентоспроможності. У 2009 р. М. С. Алексієнко захистив кандидатську дисертацію “Економіко-інноваційна стратегія Китаю в сфері зовнішньоекономічної діяльності” [Алексієнко 2009].

У працях В. Ю. Голод досліджено теоретичні та практичні аспекти трансформації валютно-фінансової системи КНР, виявлено особливості валютно-фінансового регулювання глобалізації. Окремо досліджено сучасний стан та перспективи валютно-фінансової інтеграції Китаю. Дослідниця розкриває особливості валютно-фінансового регулювання Китаю в контексті запобігання економічним кризам. Окрему увагу приділено особливостям процесів консолідації фінансових капіталів як на національному, так і на регіональному рівнях. Уперше досліджено кількісні аспекти інтеграції “Великого Китаю” (КНР, Тайвань, Гонконг) у макроекономічному контексті та доведено фінансову інтеграцію всіх трьох ринків. Найвищий ступінь інтеграції був встановлений між КНР та Гонконгом. На основі аналізу та узагальнення результатів дослідження запропоновано практичні рекомендації щодо застосування досвіду Китаю в реформуванні валютно-фінансової системи України. У 2010 р. В. Ю. Голод захистила кандидатську дисертацію “Особливості валютно-фінансового

регулювання у країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону” [Голод 2010]. Наступні її праці були присвячені окремим аспектам сучасного соціально-економічного розвитку КНР.

Важливому питанню дослідження теоретичних і практичних аспектів розвитку відносин стратегічного партнерства між Україною та Китаєм під впливом глобалізаційних процесів присвячено праці З. Я. Макогін (Щербатої). На основі аналізу критеріальних підходів до визначення рівня стратегічного партнерства дослідниця визначає місце КНР у зовнішній політиці України, формулює основні аспекти торговельно-економічної та інвестиційної співпраці обох країн, виявляє найбільш конкурентоспроможні вітчизняні товари на китайському ринку. На основі регресійного аналізу сформульовано висновки про можливості збільшення виробничих потужностей в Україні в разі легального надходження на вітчизняний ринок товарів із Китаю, що пояснює та дешева продукція, яку згодом використовують вітчизняні підприємства у виробничому процесі. Водночас авторка доводить, що “тіньовий” китайський імпорт є чинником “пригнічення” національного товаровиробника текстильної галузі. Крім того, запропоновано цілу низку заходів для активізації торгово-економічного та інвестиційного співробітництва України та КНР. У 2011 р. З. Я. Макогін захистила кандидатську дисертацію “Розвиток українсько-китайських економічних відносин з позиції стратегічного партнерства” [Макогін 2011].

О. В. Хоменко (Дроботюк) присвятила низку власних праць дослідженню умов, факторів, механізмів формування інноваційної конкурентоспроможності економіки Китаю. Докладно було показано ретроспективу еволюції інноваційної політики та механізмів формування високої інноваційної конкурентоспроможності КНР. Крім того, дослідниця дала прогностичну оцінку інноваційного розвитку КНР, узагальнила національні коротко-, середньо- та довгострокові пріоритети інноваційної політики КНР до 2050 р. У 2014 р. О. В. Хоменко захистила кандидатську дисертацію “Формування інноваційної конкурентоспроможності економіки Китаю” [Хоменко 2014]. Надалі вчена продовжила вивчення цієї теми та значно розширила свої дослідження сучасного соціально-економічного розвитку Китаю.

Першим українським навчальним посібником у цій галузі знань стала праця Л. Т. Шевчук “Китай: соціально-економіко-географічна характеристика”, видана в 1999 р. у Львові [Шевчук 1999]. В останні роки системне вивчення економіки Китаю поступово розвивається в Київському національному економічному університеті ім. Вадима Гетьмана, що дає надію на повноцінне формування цього важливого напрямку в українському китаєзнавстві.

2.7. Педагогіка

Українські науковці вивчають історію та сучасний стан освітньої системи в Китаї. Зокрема, О. М. Шпарик аналізує педагогічні ідеї Конфуція та робить висновок, що його внесок у розвиток освіти Давнього Китаю полягає в узагальненні ним попереднього досвіду навчання та створенні етико-політичного вчення, яке пізніше стало підґрунтям виховання молоді і домінувало в китайській освітній традиції до початку ХХ ст. На її думку, головний моральний канон виховання Конфуція вимагає постійного морального розвитку і здобуття освіти на основі гуманізму та індивідуального підходу, й ці принципи надалі стали основою освітньо-виховної системи Китаю. Особливу увагу дослідниця приділяє висвітленню розвитку освіти в період Західного Чжоу (XI–VIII ст. до н. е.) та в епоху Чуньцю (VIII–V ст. до н. е.) – окреслено функції вчителів і правила щодо контролю якості освіти; з’ясовано зміни, які відбулися в розвитку освіти в цей історичний період, – вони полягали в занепаді державного типу освіти та поширенні приватних шкіл; визначено провідні філософсько-педагогічні засади вчення Конфуція; виокремлено та охарактеризовано

методи навчання та виховання за Конфуцієм (метод навчання через зацікавлення школяра, метод висновків за аналогією, індуктивний метод викладання знань, метод навчання на реальних життєвих прикладах, діалог і обмін думками, виховання на власному прикладі). У 2012 р. О. М. Шпарик захистила кандидатську дисертацію “Педагогічні ідеї Конфуція у культурно-історичному вимірі” [Шпарик 2012].

О. М. Малишева звернулася до вивчення системи підготовки держслужбовців у сучасному Китаї. Дослідниця визначила соціально-історичні передумови та обґрунтувала етапи розвитку системи підготовки держслужбовців у вищих навчальних закладах КНР: перший етап (1949–1965) – формування системи освіти держслужбовців КНР з урахуванням досвіду СРСР; другий етап (1966–1978) – занепад національної системи підготовки державних службовців у вищих навчальних закладах країни у зв’язку з реорганізацією системи вищої освіти в КНР; третій етап (1979–1992) – поступове відродження самобутнього національного досвіду підготовки держслужбовців; четвертий етап (1993–2006) – розбудова національної системи підготовки держслужбовців. У працях авторки визначено структуру, основні складові та форми фахової підготовки державних службовців у вищих навчальних закладах Китаю в історичній ретроспективі та на сучасному етапі; уведено до наукового обігу відомості про систему підготовки держслужбовців у профільних навчальних закладах та загальній системі вищої освіти КНР; окреслено можливості та доцільність упровадження у вітчизняну систему вищої професійної освіти елементів китайського досвіду з підготовки держслужбовців. У 2015 р. О. М. Малишева захистила кандидатську дисертацію “Підготовка державних службовців у вищих навчальних закладах Китайської Народної Республіки” [Малишева 2015].

У багатьох українських університетах вже тривалий час викладають китайську мову, й тому не випадково є поява праць, пов’язаних з методикою її викладання. Найбільший внесок у цьому напрямку зробила О. В. Попова, яка обґрунтувала методологічні і науково-теоретичні концепти професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти; розкрила сутність та структуру феноменів “професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови” та “перекладацька компетентність майбутнього перекладача китайської мови”; виявила критерії (мовна, комунікативно-мовленнєва, перекладацько-дискурсивна, лінгвосоціокультурна, специфічно-технологічна компетенції); охарактеризувала рівні сформованості перекладацької компетентності у майбутніх перекладачів китайської мови (високий, достатній, задовільний, низький); з’ясувала специфіку перекладацької діяльності в умовах мовної та соціокультурної взаємодії українського та китайського народу через обумовлення її динамічними міжнародними зв’язками України з КНР та перевагами розвинутих різногалузевих сфер; визначила педагогічні умови професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти; розробила модель професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови (когнітивно-збагачувальний, операційно-репродуктивний, креативно-продуктивний, оцінно-рефлексивний етапи) в умовах університетської освіти; уточнила поняття “професійно-мовленнєва підготовка”, “перекладацька діяльність”, “компетенція”, “компетентність”, “перекладацька компетентність”. У 2016 р. було видано дві монографії О. В. Попової – “Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти” [Попова 2016a] та “Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської педагогічної освіти: теоретичний аспект” [Попова 2016b]. Через рік дослідниця захистила докторську дисертацію “Теоретико-методичні засади професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти” [Попова 2017]. Необхідно додати, що О. В. Попова

є співдиректором з українського боку Освітньо-культурного центру “Інститут Конфуція” при Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Д. Ушинського в Одесі.

2.8. Музейна справа

Провідні українські науковці постійно працюють із предметами китайського мистецтва у фондах насамперед Київського музею мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків (Г. І. Біленко, В. І. Гамянін, М. Ю. Логвин, О. Новікова, В. Юнда). Крім того, певна робота ведеться в Національному музеї історії України, Одеському музеї західного та східного мистецтва (О. Вазілов), Харківському художньому музеї (Т. Литовко), Сумському обласному художньому музеї ім. Никанора Онацького, у Музеї-заповіднику “Золочівський замок” (Т. Олейнікова), у Муніципальному музеї приватних колекцій ім. О. В. Блещунова та ін.

На завершення зазначимо, що хоча китаєзнавство в Україні має багату історію, проте це молода наукова дисципліна, яка ще перебуває на етапі становлення. Найбільша кількість фахівців-китаєзнавців працює у сфері мовознавства й літературознавства, та, на жаль, лише одиниці системно займаються вивченням історії, філософії, соціально-економічного та політичного розвитку Китаю. Зараз експертне співтовариство китаєзнавців нечисленне та інституційно об’єднане лише діяльністю Української асоціації китаєзнавців. Сьогодні важливим є підвищення професійного рівня вивчення Китаю (*класичний та практичний* напрямки) до світового рівня, що, крім суто науково-освітнього значення, має стати запорукою взаєморозуміння між народами наших країн. Прискорення темпів розвитку українсько-китайських відносин та бурхливий розвиток ініціативи “Один пояс, один шлях” ставлять перед українськими китаєзнавцями кардинально нові завдання, що лежать в економічній і технологічній сферах і мають бути забезпечені формуванням *прикладного* напрямку (підготовкою вузьких спеціалістів із поглибленими знаннями Китаю).

¹ Після перереєстрації 17 грудня 2018 р. “Китаєзнавчі дослідження” стали журналом, що двічі на рік спільно видають Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, ГО “Українська асоціація китаєзнавців” та Державний вищий навчальний заклад “Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана”: <http://chinese-studies.com.ua/>

² Сьогодні це факультет сходознавства Київського національного лінгвістичного університету.

³ З 2018 р. – відділ Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

⁴ Далі – ФСП.

⁵ Далі – БСР.

ЛІТЕРАТУРА

Акімова А. О. Синтез візуального та вербального у китайській драматургії ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017.

Алексієнко М. С. Економіко-інноваційна стратегія Китаю в сфері зовнішньоекономічної діяльності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. Київ, 2009.

Андрієць М. А. Вербалізація концепту “любов” у китайських фразеологізмах чен’юй: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Беля В. В. Традиція і модернізація китайського соціуму в умовах глобальних трансформацій: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. Київ, 2015.

Білак П. П. **Еволюція політики Тайваню щодо КНР:** автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ, 2011.

Бойченко О. І. **Співвідношення природного та людського як проблема давньокитайської філософії (порівняльний аналіз даоської та конфуціанської інтерпретацій):** автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.05 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2000.

Бойченко О. І. **Філософська антропологія давнього Китаю.** Київ, 2003.

Бойченко О. І. **Класичні вчення про державу в філософії Китаю періоду Чжань Го.** Київ, 2011.

Бойченко О. І. **Державотворення у філософії Давнього Китаю: парадигми досягнення:** автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.05 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2012.

Бут С. А. **Стратегічне партнерство у міждержавних відносинах Китайської Народної Республіки та Російської Федерації:** автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016.

Бутко Ю. Л. **Концепція духовної трансгресії в даоській антропомістиці:** автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.05 / Донбаський державний педагогічний університет (Слов'янськ). Слов'янськ, 2018.

Величко В. В. **Регіоналістика Китаю: економіка і управління.** Київ, 2010.

Вишневецька-Черкас І. Г. **Стратегія стримування та залучення в американсько-китайських відносинах:** автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015.

Вишневецька-Черкас І. Г. **США – КНР: стратегія конгейджменту.** Київ, 2016.

Воробей О. С. **Творчість Лао Ше і китайська розмовна драма першої половини ХХ ст.:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2013.

Гамянін В. І. **Трансформаційні процеси в історії Китаю новітнього часу (1911–1949):** автореф. дис. ... на здоб. наук. ступ. канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ, 2000.

Гобова Є. В. **Просодичні шаблони еліптичних конструкцій в китайській мові (фонологічні особливості безсполучникового зв'язку):** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Нац. акад. наук України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2013.

Голод В. Ю. **Особливості валютно-фінансового регулювання у країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону:** автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. Київ, 2010.

Гримська М. І. **Еволюція зовнішньої політики КНР в умовах реалізації стратегії “чотирьох модернізацій”:** автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. Київ, 2009.

Демчук Т. В. **Структурно-семантичні особливості синонімічних односкладових дієслів сучасної китайської мови:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2010.

Ісаєва Н. С. **Українська література в Китаї: проблеми рецепції:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002.

Ісаєва Н. С. **Китайська жіноча проза: ревізія канону.** Київ, 2017.

Ісаєва Н. С. **Гендерна диференціація літературного канону: китайська жіноча проза:** автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.01.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018.

Ісаєва Н. С., Кірносорова Н. А., Паламарчук О. Л., Стрельчук Г. П., Шевченко М. В. **Українсько-китайський словник лінгвістичної термінології.** Київ, 2011.

Карпенко Н. М. **Китайский легион. Участие китайцев в революционных событиях на территории Украины (1917–1921).** Луганск, 2007.

Карпенко Г. А. **Лексико-граматичні та структурно-стилістичні особливості слів на позначення китайських соціальних побутових реалій:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ, 2006.

Карпенко М. М. **Участь китайців у революційних подіях на території України (1917–1921 рр.):** автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ, 2008.

Киктенко В. А. Историко-философская концепция Джозефа Нидэма: китайская наука и цивилизация (философский анализ теоретических подходов). Москва, 2009.

Киктенко В. О. Становлення українського китаєзнавства (XVIII ст. – 41 р. XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ, 1999.

Киктенко В. О. Нарис з історії українського китаєзнавства. XVIII – перша половина XX ст.: дослідження, матеріали, документи. Київ, 2002.

Киктенко В. О. “Школа Джозефа Нідема”: філософія і методологія досліджень китайської науки і цивілізації: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.05 / Нац. акад. наук України, Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. Київ, 2013.

Кипцар І. А. Українсько-китайські відносини у період 1992–2002 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ, 2006.

Кірносова Н. А. Жанрово-тематична парадигма паломницької прози в китайській та європейських літературах XVI–XVIII ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук / НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2005.

Кірносова Н. А. Викладання китайської мови в Україні: на вищої // Україна – Китай, 2017, № 1(7).

Козоріз О. П. Структурно-семантичні особливості сучасної китайської юридичної термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Колодко С. А., Коломієць Н. В., Гончаренко О. М. та ін. Китайсько-український словник: 80000 слів. Київ, 2004.

Колодко С. А. Прислівник у китайській мові: структура, семантика, функції: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ, 2009.

Коломієць Н. В. Вербалізація ключових концептів ментальної сфери людини в китайській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Кононенко М. Г. Еволюція зовнішньополітичної стратегії КНР в регіоні Перської затоки: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016.

Костанда І. О. Функції паралелізму в мові китайської поезії епохи Тан: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Нац. акад. наук України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Кошовий С. А. Реформи Шан Яна: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2016.

Курц Б. Г. Східна Європа та Азія: історія торгівлі в XVI – першій половині XX ст. Київ, 2014.

Ленський П. С. Центральноазійський вектор політики КНР у галузі регіональної безпеки в постбіполярний період: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ, 2010.

Лещенко Л. А. Китай и Индия в процессах мировой и региональной интеграции // Цивилизационная структура современного мира. Цивилизации Востока в условиях глобализации. Т. 3. Кн. 1: Мусульманско-афразийская и индийско-южноазиатская цивилизации. Киев, 2008.

Любимова Ю. С. Функціонально-семантичне поле модальності в сучасній китайській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017.

Макогін З. Я. Розвиток українсько-китайських економічних відносин з позиції стратегічного партнерства: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2011.

Малицька В. А. Терміносистема галузі інформаційних технологій у сучасній китайській мові: системно-структурний та когнітивний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України. Київ, 2010.

Малишева О. М. Підготовка державних службовців у вищих навчальних закладах Китайської Народної Республіки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2015.

Минка Г. М. **Китайсько-український базовий словник-мінімум: Близько 5000 слів.** Київ, 2001.

Михайлов В. С. **Людиновимірність соціально-філософської традиції Давнього Китаю і сучасність:** автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03 / Нац. техн. ун-т України "Київ. політехн. ун-т". Київ, 2010.

Михайлов В. С. **Філософська традиція Китаю: людський вимір та вплив на сучасність.** Київ, 2014.

Мурашевич К. Г. **Художньо-естетичний феномен поезії "4 травня" в китайській літературі початку ХХ ст.:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2011.

Нестеренко О. О. **Вигуки сучасної китайської мови: типологія та функціонування:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017.

Нечипоренко Б. Ю. **Вербальні засоби формування масової свідомості в сучасному політичному дискурсі китайських ЗМІ:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Нікішенко С. О. **Сталі концепції у зовнішній політиці Китаю (відносини з Японією, Кореєю та В'єтнамом):** автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 1996.

Олійник О. М. **Розвиток валютно-кредитної системи Китаю в процесі ринкової трансформації економіки:** автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.05.01 / НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ, 1997.

Останчук А. Л. **Лексико-семантична група дієслів на позначення напрямку руху в сучасній китайській мові: структурно-семантичний та функціонально-стилістичний аспекти:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Пойнар Л. М. **Вербалізація ключових морально-етичних концептів конфуціанства у китайських фразеологізмах чен'юй:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Попова О. В. **Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти.** Одеса, 2016а.

Попова О. В. **Професійно-мовленнєва підготовка майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської педагогічної освіти: теоретичний аспект.** Одеса, 2016б.

Попова О. В. **Теоретико-методичні засади професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови в умовах університетської освіти:** автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04, 13.00.02 / Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". Одеса, 2017.

Резаненко В. Ф. **Формально-змістові взаємозв'язки елементів сучасної ієрогліфічної писемності:** автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15 / Київ. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 1996.

Руда Н. В. **Структурно-семантичні особливості багатокомпонентних складних речень у сучасній китайській мові:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2017.

Седнев В. В. **Китаєзнавство в Україні // Матеріали І наукової українсько-китайської конференції "Україна – Китай: шляхи співробітництва".** Київ, 1993.

Седнев В. В. **Цивілізаційна модель сучасного Китаю // Цивілізаційна структура сучасного світу.** Т. 3. Цивілізації Востока в умовах глобалізації. Кн. 2. Китайсько-дальневосточний цивілізаційний мир і африканська цивілізаційна об'єднаність. Глобальні трансформації і уроки для України. Київ, 2008.

Смоліна В. В. **Китайська політика США та тайванське питання, 1949–1972 рр.:** автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Чорноморський державний університет ім. Петра Могили. Миколаїв, 2012.

Таран М. А. **"Тайванська проблема" в зовнішній політиці США в 1990-і роки:** автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002.

Тихонова О. Ф. **Адаптація і функціонування аббревіатур-англіцизмів у сучасних китайських і українських засобах масової інформації:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2013.

Трубіцина О. С. **Засоби реалізації сугестії в сучасному китайському політичному дискурсі:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2014.

Урусов В. Б. **Китайско-русский словарь пословиц и поговорок.** Краматорск, 2002a.

Урусов В. Б. **Китайско-русский фразеологический словарь-минимум.** Краматорск, 2002b.

Урусов В. Б. **Українсько-китайські відносини (1949–1959):** автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 / НАН України, Ін-т сходознавства ім. А. Кримського. Київ, 2005.

Усик А. В. **Вчення Конфуція та конфуціанство в контексті китайської філософської традиції (етико-соціальний аспект):** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 09.00.05 / Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди НАН України. Київ, 1999.

Федоренко С. М. **Еволюція політичного курсу відкритості Китаю:** автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.04 / Нац. акад. наук України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ, 1998.

Хоменко О. В. **Формування інноваційної конкурентоспроможності економіки Китаю:** автореф. дис. ... канд. ек. наук: 08.00.02 / Держ. ВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана”. Київ, 2014.

Цивілізаційна структура сучасного світу: в 3 т. Кн. 2: Китайсько-Дальневос- точний цивілізаційний мир і Африканська цивілізаційна общність. Глобальні трансформації і уроки для України. Київ, 2008.

Цимбал С. В. **Вербалізація концептів ПРОСТІР (空间) і ЧАС (时间) у сучасній китайській мові (на матеріалі фразеологізмів чен'юй):** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2018.

Черниш Н. О. **“Китайська подорож” О. Седакової у контексті діалогу традиційних культур:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.05 / Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпропетровськ, 2011.

Чжен В. Китайська мова в Україні – п'ятдесят років // **Україна – Китай**, 2014, № 1(6).

Шевченко О. М. **Сучасне ділове китайське мовлення: фразеологічний аспект:** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13 / Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського. Київ, 2013.

Шевчук Л. Т. **Китай: соціально-економіко-географічна характеристика:** [Навч. посібник]. Львів, 1999.

Шевчук О. В. **Китай між США та Росією: геостратегічні відносини.** Миколаїв, 2008.

Шевчук О. В. **Зовнішньополітична стратегія США та РФ щодо КНР:** автореф. дис. ... д-ра політ. наук: 23.00.04 / Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. Київ, 2009.

Шекера Я. В. **Генеza та функціонування художніх образів у китайській поезії доби Тан (VII–X ст.):** автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2006.

Шпарик О. М. **Педагогічні ідеї Конфуція у культурно-історичному вимірі:** автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / НАПН України, Ін-т педагогіки. Київ, 2012.

郑述谱. 乌克兰语汉语词典. 北京, 1999.

REFERENCES

Akimova A. O. (2017), *Syntez vizual'noho ta verbal'noho u kytays'kiy dramaturhiyi XX stolittya*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).

Aleksiyenko M. S. (2009), *Ekonomiko-innovatsiyna stratehiya Kytayu v sferi zovnishn'oekonomichnoyi diyal'nosti*, Avtoref. dys... kand. ekon. nauk: 08.00.02, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Andriyets' M. A. (2014), *Verbalizatsiya kontseptu "lyubov" u kytays'kykh frazeolohizmakh chen'yuy*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Belya V. V. (2015), *Tradytsiya i modernizatsiya kytays'koho sotsiumu v umovakh global'nykh transformatsiy*, Avtoref. dys. ... kand. filoz. nauk: 09.00.03, Institute of Philosophy of Skovoroda, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

- Bilak P. P. (2011), *Evolutsiya polityky Tayvanyu shchodo KNR*, Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Boychenko O. I. (2000), *Spivvidnoshennya pryrodnoho ta lyuds'koho yak problema davn'okytays'koyi filosofiyi (porivnyal'nyy analiz daos'koyi ta konfutsians'koyi interpretatsiy)*, Avtoref. dys. ... kand. filos. nauk: 09.00.05, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Boychenko O. I. (2003), *Filosofs'ka antropolohiya davn'oho Kytayu*, NAN Ukrayiny, Tsentr humanitarnoyi osvity, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Boychenko O. I. (2011), *Klasychni vchennya pro derzhavu v filosofiyi Kytayu periodu Chzhan' Ho*, Vydavnytstvo PP "Lyuksar", Kyiv. (In Ukrainian).
- Boychenko O. I. (2012), *Derzhavotvorennya u filosofiyi Davn'oho Kytayu: paradyhmy osyahnennya*, Avtoref. dys. ... d-ra filos. nauk: 09.00.05, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- But S. A. (2016), *Stratehichne partnerstvo u mizhderzhavnykh vidnosynakh Kytays'koyi Narodnoyi Respubliki ta Rosiys'koyi Federatsiyi*, Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Butko Yu. L. (2018), *Kontseptsiya dukhovnoyi transhresiyi v daos'kiy antropomistytsi*, Avtoref. dys. ... kand. filosof. nauk: 09.00.05, Donbas'kyy derzhavnyy pedahohichnyy universytet (Slov'yans'k), Sloviansk. (In Ukrainian).
- Velychko V. V. (2010), *Rehionoznavstvo Kytayu: ekonomika i upravlinnya*, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Vyshnevs'ka-Cherkas I. H. (2016), *SShA – KNR: stratehiya konheydzhmentu*, Feniks, Kyiv. (In Ukrainian).
- Vorobey O. S. (2013), *Tvorchist' Lao She i kytays'ka rozmovna drama pershoi polovyny XX st.*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Vyshnevs'ka-Cherkas I. H. (2015), *Stratehiya strymuvannya ta zaluchennya v amerykans'ko-kytays'kykh vidnosynakh*, Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Hamyani V. I. (2000), *Transformatsiyni protsesy v istoriyi Kytayu novitn'oho chasu (1911–1949)*, Avtoref. dys. ... na zdob. nauk. stup. kand. ist. nauk: 07.00.02, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Hobova Ye. V. (2013), *Prosodychni shablony eliptychnykh konstruktsiy v kytays'kiy movi (fonolohichni osoblyvosti bezspoluchnykovoho zv'yazku)*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Holod V. Yu. (2010), *Osoblyvosti valyutno-finansovoho rehulyuvannya u krayinakh Aziys'ko-Tykhookeans'koho rehionu*, Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.02, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Hryms'ka M. I. (2009), *Evolutsiya zovnishn'oyi polityky KNR v umovakh realizatsiyi stratehiyi "chotyrokh modernizatsiy"*, Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04, Kyyivs'kyy natsional'nyy un-t im. Tarasa Shevchenka, Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Demchuk T. V. (2010), *Strukturno-semantychni osoblyvosti synonimichnykh odnoskladovykh diyestiv suchasnoyi kytays'koyi movy*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Isayeva N. S. (2002), *Ukrayins'ka literatura v Kytayi: problemy retseptsiyi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.05, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Isayeva N. S. (2017), *Kytays'ka zhinocha proza: reviziya kanonu*, Lohos, Kyiv. (In Ukrainian).
- Isayeva N. S. (2018), *Genderna dyferentsiatsiya literaturnoho kanonu: kytays'ka zhinocha proza*, Avtoref. dys. ... dokt. filol. nauk: 10.01.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Isayeva N. S., Kirnosova N. A., Palamarchuk O. L., Strel'chuk H. P. and Shevchenko M. V. (2011), *Ukrayins'ko-kytays'kyy slovnyk linhvistychnoyi terminolohiyi*, VPTs "Kyyivs'kyy universytet", Kyiv. (In Ukrainian).

- Karpenko N. M. (2007), *Kitayskiy legion. Uchastiye kitaytsev v revolyutsionnykh sobyitiyakh na territorii Ukrainy (1917–1921)*, Al'ma-mater, Luhansk. (In Russian).
- Karpenko H. A. (2006), *Leksyko-hramatychni ta strukturno-stylistychni osoblyvosti sliv na poznachennya kytays'kykh sotsial'no-pobutovykh realiy*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Karpenko M. M. (2008), *Uchast' kytaytsiv u revolyutsiynnykh podiyakh na terytoriyi Ukrayiny (1917–1921 rr.)*, Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kiktenko V. A. (2009), *Istoriko-filosofskaya kontsepsiya Dzhozefa Nid-ema: kitayskaya nauka i tsivilizatsiya (filosofskiy analiz teoreticheskikh podkhodov)*, IJET RAN, Moscow. (In Russian).
- Kiktenko V. O. (1999), *Stanovlennya ukrayins'koho kytayeznavstva (XVIII st. – 41 r. XX st.)*, Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kiktenko V. O. (2002), *Narys z istoriyi ukrayins'koho kytayeznavstva. XVIII – persha polovyna XX st.: doslidzhennya, materialy, dokumenty*, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kiktenko V. O. (2013), “*Shkola Dzhozefa Nidema*”: *filosofiya i metodolohiya doslidzen' kytays'koyi nauky i tsyvilizatsiyi*, Avtoref. dys. ... d-ra filos. nauk: 09.00.05, Institute of Philosophy of Skovoroda, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kiptsar I. A. (2006), *Ukrayins'ko-kytays'ki vidnosyny u period 1992–2002 rr.*, Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kirnosova N. A. (2005), *Zhanrovo-tematychna paradyhma palomnyts'koyi prozy v kytays'kiy ta yevropeys'kykh literaturakh XVI–XVIII st.*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk, Shevchenko Institute of Literature, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kirnosova N. A. (2017), “*Vykladannya kytays'koyi movy v Ukrayini: na vytokakh*”, in *Ukrayina – Kytay*, No. 1(7), pp. 120–123. (In Ukrainian).
- Kozoriz O. P. (2014), *Strukturno-semantychni osoblyvosti suchasnoyi kytays'koyi yurydychnoyi terminolohiyi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kolodko S. A., Kolomiyets' N. V., Honcharenko O. M. and al. (2004), *Kytays'ko-ukrayins'kyy slovnyk: 80000 sliv*, TOV “Vydavnytstvo ‘Konsul’tant’”, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kolodko S. A. (2009), *Pryslivnyk u kytays'kiy movi: struktura, semantyka, funktsiyi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kolomiyets' N. V. (2014), *Verbalizatsiya klyuchovykh kontseptiv mental'noyi sfery lyudyny v kytays'kiy movi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kononenko M. H. (2016), *Evolyutsiya zovnishn'opolitychnoyi stratehiyi KNR v rehioni Pers'koyi zatoky*, Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kostanda I. O. (2014), *Funktsiyi paralelizmu v movi kytays'koyi poeziyi epokhy Tan*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Koshovyy S. A. (2016), *Reformy Shan Yana*, Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Kurts B. H. (2014), *Skhidna Yevropa ta Aziya: istoriya torhivli v XVI – pershiy polovyni XX st.*, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Lens'kyy P. S. (2010), *Tsentral'noaziys'kyy vektor polityky KNR u haluzi rehional'noyi bezpeky v postbipolyarnyy period*, Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Leshchenko L. A. (2008), “*Kitay i Indiya v protsesakh mirovoy i regional'noy integratsii*”, in *Tsivilizatsionnaya struktura sovremennogo mira. Tsivilizatsii Vostoka v usloviyakh globalizatsii*, Vol. 3, Book 1: *Musul'mansko-afraziyskaya i indyisko-yuzhnoaziatskaya tsivilizatsii*, Naukova dumka, Kyiv, pp. 530–540. (In Russian).

- Lyubymova Yu. S. (2017), *Funktsional'no-semantychne pole modal'nosti v suchasniy kytays'kiy movi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Makohin Z. Ya. (2011), *Rozvytok ukrayins'ko-kytays'kykh ekonomichnykh vidnosyn z pozytsii stratehichnogo partnerstva*, Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.02, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv. (In Ukrainian).
- Malyts'ka V. A. (2010), *Terminosistema haluzi informatsiynykh tekhnolohiy u suchasniy kytays'kiy movi: systemno-strukturnyy ta kohnityvnyy aspekty*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Malysheva O. M. (2015), *Pidhotovka derzhavnykh sluzhbovtziv u vishchykh navchal'nykh zakladakh Kytays'koyi Narodnoyi Respubliki*, Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv. (In Ukrainian).
- Mynka H. M. (2001), *Kytays'ko-ukrayins'kyy bazovyy slovnyk-minimum: Blyz'ko 5000 sliv*, Vyd. tsentr KDLU, Kyiv. (In Ukrainian).
- Mykhaylov V. S. (2010), *Lyudynovymirnist' sotsial'no-filosofs'koyi tradytsiyi Davn'oho Kytayu i suchasnist'*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 09.00.03, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv. (In Ukrainian).
- Mykhaylov V. S. (2014), *Filosofs'ka tradytsiya Kytayu: lyuds'kyy vymir ta vplyv na suchasnist'*, Sik hrup Ukrayina, Kyiv. (In Ukrainian).
- Murashevych K. H. (2011), *Khudozhn'o-estetychnyy fenomen poeziyi "4 travnya" v kytays'kiy literaturi pochatku XX st.*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Nesterenko O. O. (2017), *Vyhuky suchasnoyi kytays'koyi movy: typolohiya ta funktsionuvannya*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).
- Nechyporenko B. Yu. (2014), *Verbal'ni zasoby formuvannya masovoyi svidomosti v suchasnomu politychnomu dyskursi kytays'kykh ZMI*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Nikishenko S. O. (1996), *Stali kontseptsiyi u zovnishniy politytsi Kytayu (vidnosyny z Yaponiyeu, Koreyeu ta V'yetnamom)*, Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Oliynyk O. M. (1997), *Rozvytok valyutno-kredytnoyi systemy Kytayu v protsesi rynkovoyi transformatsiyi ekonomiky*, Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.05.01, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Ostapchuk A. L. (2014), *Leksyko-semantychna hrupa diyestiv na poznachennya napryamku rukhu v suchasniy kytays'kiy movi: strukturno-semantychnyy ta funktsional'no-stylistychnyy aspekty*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk, 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Pakhomov Yu. N. and Pavlenko Yu. V. (Ed.s) (2008), *Tsivilizatsionnaya struktura sovremenogo mira: v 3 t., Book 2: Kitaysko-Dal'nevostochnyy tsivilizatsionnyy mir i Afrikanskaya tsivilizatsionnaya obshchnost'*. Global'nyye transformatsii i uroki dlya Ukrainy, Naukova dumka, Kyiv. (In Russian).
- Poynar L. M. (2014), *Verbalizatsiya klyuchovykh moral'no-etychnykh kontseptiv konfutsianstva u kytays'kykh frazeolohizmakh chen'yuy*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).
- Popova O. V. (2016a), *Profesiyno-movlennyeva pidhotovka maybutnikh perekladachiv kytays'koyi movy v umovakh universytets'koyi osvity*, South Ukrainian National Pedagogical University named after Kostiantyn Dmytrovych Ushynsky, Odes'ka mis'ka typohrafiya, KP, Odessa. (In Ukrainian).
- Popova O. V. (2016b), *Profesiyno-movlennyeva pidhotovka maybutnikh perekladachiv kytays'koyi movy v umovakh universytets'koyi pedahohichnoyi osvity: teoretychnyy aspekt*, South Ukrainian National Pedagogical University named after Kostiantyn Dmytrovych Ushynsky, VOI SOIU "Atlant", Odessa. (In Ukrainian).
- Popova O. V. (2017), *Teoretyko-metodychni zasady profesiyno-movlennyevoyi pidhotovky maybutnikh perekladachiv kytays'koyi movy v umovakh universytets'koyi osvity*, Avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04, 13.00.02, South Ukrainian National Pedagogical University named after Kostiantyn Dmytrovych Ushynsky, Odessa. (In Ukrainian).

Rezanenko V. F. (1996), *Formal'no-zmistovi vzayemozv'yazky elementiv suchasnoyi iyerohlichnoyi pysemnosti*, Avtoref. dys. ... d-ra filol. nauk: 10.02.15, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).

Ruda N. V. (2017), *Strukturno-semantychni osoblyvosti bahatokomponentnykh skladnykh rechen' u suchasniy kytays'kiy movi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).

Sednyev V. V. (1993), "Kytayeznavstvo v Ukrayini", in *Materialy I naukovoï ukrayins'ko-kytays'koyi konferentsiyi "Ukrayina – Kytay: shlyakhy spivrobitnytstva"*, Kyiv, p. 71. (In Ukrainian).

Sednev V. V. (2008), "Tsivilizatsionnaya model' sovremennogo Kitaya", in *Tsivilizatsionnaya struktura sovremennogo mira*, Vol. 3: Tsivilizatsii Vostoka v usloviyakh globalizatsii, Book 2: Kitaysko-dal'nevostochnyy tsivilizatsionnyy mir i afrikanskaya tsivilizatsionnaya obshchnost'. Global'nyye transformatsii i uroki dlya Ukrainy, Naukova dumka, Kyiv, pp. 67–136. (In Russian).

Smolina V. V. (2012), *Kytays'ka polityka SShA ta tayvans'ke pytannya, 1949–1972 rr.*: avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, Chornomors'kyy derzhavnyy universytet im. Petra Mohyly. Mykolayiv, 2012. (In Ukrainian).

Taran M. A. (2002), "Tayvans'ka problema" v zovnishniy politytsi SShA v 1990-i roky, Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).

Tykhonova O. F. (2013), *Adaptatsiya i funktsionuvannya abreviatur-anhlitsyzmiv u suchasnykh kytays'kykh i ukrayins'kykh zasobakh masovoyi informatsiyi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.17, Donetsk National University, Donetsk. (In Ukrainian).

Trubitsyna O. S. (2014), *Zasoby realizatsiyi suhestiyi v suchasnomu kytays'komu politychnomu dyskursi*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Urusov V. B. (2002a), *Kitaysko-russkiy slovar' poslovyts y pohovorok*, Kramatorsk. (In Russian).

Urusov V. B. (2002b), *Kitaysko-russkiy frazeologicheskiy slovar'-minimum*, Kramatorsk. (In Russian).

Urusov V. B. (2005), *Ukrayins'ko-kytays'ki vidnosyny (1949 – 1959)*, Avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.02, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Usyk A. V. (1999), *Vchennya Konfutsiya ta konfutsianstvo v konteksti kytays'koyi filosofskoyi tradytsiyi (etyko-sotsial'nyy aspekt)*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 09.00.05, Institute of Philosophy of Skovoroda, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Fedorenko S. M. (1998), *Evoluytsiya politychnoho kursu vidkrytosti Kytayu*, Avtoref. dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.04, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Khomenko O. V. (2014), *Formuvannya innovatsiyanoi konkurentospromozhnosti ekonomiky Kytayu*, Avtoref. dys. ... kand. ek. nauk: 08.00.02, The Kyiv National Economic University, Kyiv. (In Ukrainian).

Tsymbal S. V. (2018), *Verbalizatsiya kontseptiv PROSTIR (空间) i ChAS (时间) u suchasniy kytays'kiy movi (na materialy frazeolohizmiv chen''yuy)*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).

Chernysh N. O. (2011), "Kytays'ka podorozh" O. Sedakovoyi u konteksti dialohu tradytsiynykh kul'tur, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.05, Oles Honchar Dnipro National University, Dnipropetrovsk. (In Ukrainian).

Chzhen V. (2014), "Kytays'ka mova v Ukrayini – p'yatdesyat rokov", in *Ukrayina – Kytay*, No. 1(6), pp. 78–81. (In Ukrainian).

Shekera Ya. V. (2006), *Heneza ta funktsionuvannya khudozhnikh obraziv u kytays'kiy poeziyi doby Tan (VII–X st.)*, Avtoref. dys... kand. filol. nauk: 10.01.04, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv. (In Ukrainian).

Shevchenko O. M. (2013), *Suchasne dilove kytays'ke movlennya: frazeolohichnyy aspekt*, Avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.13, A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Shevchuk L. T. (1999), *Kytay: sotsial'no-ekonomiko-heohrafichna kharakterystyka*, Navch. posibnyk, Svit, Lviv. (In Ukrainian).

Shevchuk O. V. (2008), *Kytay mizh SShA ta Rosiyeyu: heostrategichni vidnosyny*, TOV "Firma 'Ilion'", Mykolayiv. (In Ukrainian).

Shevchuk O. V. (2009), *Zovnishn'opolitychna stratehiya SShA ta RF shchodo KNR*, Avtoref. dys. ... d-ra polit. nauk: 23.00.04, Instytut svitovoyi ekonomiky i mizhnarodnykh vidnosyn, NAS of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Shekera Ya. V. (2006), *Heneza ta funktsionuvannya khudozhnikh obraziv u kytays'kiy poeziyi doby Tan (VII–X st.): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.01.04 / Kyivivs'kyu natsional'nyu un-t im. Tarasa Shevchenka*. Kyiv. (In Ukrainian).

Shparyk O. M. (2012), *Pedahohichni ideyi Konfutsiya u kul'turno-istorychnomu vymiri*, Avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01, The Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv. (In Ukrainian).

Zheng Shupu (1999), *Wukelan yu hanyu cidian*, Shangwu yin shuguan, Beijing. (In Chinese).

В. О. Кікменко

Формування національної школи українського китаєзнавства (1991 – початок ХХІ ст.)

У статті описується інституційний аспект створення національної школи китаєзнавства в Україні, який визначається як *науково-освітній* і триває дотепер. У цей період були закладені основи викладання і вивчення китайської мови в низці українських університетів. Основними аспектами досліджень є текстова лінгвістика, теоретичні проблеми лінгвістики, лексична семантика, жанрові і стилістичні аспекти перекладу, порівняльна і контрастивна лінгвістика, історія літератури, польова та корпусна лінгвістика (укладання словників). У деяких освітніх установах були створені Інститути та Класи Конфуція. Прогрес у розвитку китаєзнавства став можливий завдяки таким науковим центрам, як Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Національний університет "Києво-Могилянська академія". Також важливу роль у цьому процесі відіграє Українська асоціація китаєзнавців, спадкоємиця Українського відділення Всесоюзної асоціації китаєзнавців. У роботі проаналізовано значні наукові досягнення українських китаєзнавців у таких напрямках, як *історія* (Л. Лещенко, В. Седнев, С. Нікішенко, В. Кікменко, В. Гамянін, В. Урусов, І. Кіпцар, М. Карпенко, М. Таран, В. Смоліна, С. Кошовий), *мовознавство* (І. Чирко, Г. Карпенко, С. Колодко, Т. Демчук, В. Малицька, О. Шевченко, Є. Гобова, О. Тихонова, І. Костанда, Н. Коломієць, О. Козоріз, Б. Нечипоренко, А. Остапчук, Л. Пойнар, М. Андрієць, О. Трубіцина, Ю. Любимова, О. Нестеренко, Н. Руда, С. Цимбал, К. Геворгян, А. Смирнова, С. Бочарова, М. Панасенко, О. Донцова, В. Сорочан, О. Рудік, О. Мельникова, Д. Мерзлюк), *літературознавство* (Н. Ісаєва, Н. Кірносорова, Н. Черниш, Я. Шекера, Є. Мурашевич, О. Воробей, А. Акімова, Д. Підмогильна, Н. Нікоряк, В. Гамянін, В. Урусов, Є. Гобова, І. Костанда, А. Кучинська, Д. Мерзлюк, Ю. Панасюк, М. Савченко, О. Самара та ін.), *філософія* (А. Усик, О. Бойченко, В. Михайлов, В. Кікменко, В. Беля, Ю. Бутко, Г. Гюргадзе, І. Родичева, А. Стрелкова), *політичні науки* (С. Федоренко, О. Шевчук, М. Гримська, П. Ленський, П. Білак, І. Вишневецька-Черкас, С. Бут, М. Кононенко), *економіка* (В. Величко, О. Олійник, М. Алексієнко, В. Голод, З. Макогін, О. Хоменко, Л. Шевчук), *педагогіка* (О. Шпарик, О. Малишева, О. Попова), *музейна справа* (Г. Біленко, В. Гамянін, М. Логвин, О. Новікова, В. Юнда, О. Вазілов, Т. Литовко, Т. Олейнікова).

Ключові слова: китаєзнавство, економіка, історія, історія науки, літературознавство, мовознавство, музейна справа, педагогіка, політичні науки, філософія

В. А. Кікменко

Формирование национальной школы украинского китаеведения (1991 г. – начало ХХІ в.)

В статье описывается институциональный аспект создания национальной школы китаеведения в Украине, который определяется как *научно-образовательный* и продолжается до настоящего времени. В этот период были заложены основы преподавания и изучения китайского языка в ряде украинских университетов. Основными аспектами исследований являются текстовая лингвистика, теоретические проблемы лингвистики, лексическая

семантика, жанровые и стилистические аспекты перевода, сравнительная и контрастная лингвистика, история литературы, полевая и корпусная лингвистика (составление словарей). В некоторых образовательных учреждениях были созданы Институты и Классы Конфуция. Прогресс в развитии китаеведения стал возможен благодаря таким научным центрам, как Институт востоковедения им. А. Ю. Крымского НАН Украины, Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины, Национальный университет “Киево-Могилянская академия”. Также важную роль в этом процессе играет Украинская ассоциация китаеведов, преемница Украинского отделения Всесоюзной ассоциации китаеведов. В работе проанализированы значительные научные достижения украинских китаеведов в таких направлениях, как *история* (Л. Лещенко, В. Седнев, С. Никищенко, В. Киктенко, В. Гамянин, В. Урусов, И. Кипцар, М. Карпенко, М. Таран, В. Смолина, С. Кошевой), *языкознание* (И. Чирко, Г. Карпенко, С. Колодко, Т. Демчук, В. Малицкая, Е. Шевченко, Е. Гобова, А. Тихонова, И. Костанда, Н. Коломиец, А. Козорез, Б. Нечипоренко, А. Остапчук, Л. Пойнар, М. Андриец, А. Трубицына, Ю. Любимова, А. Нестеренко, Н. Руда, С. Цимбал, К. Геворгян, А. Смирнова, С. Бочарова, М. Панасенко, В. Донцова, В. Сорочан, А. Рудик, А. Мельникова, Д. Мерзлюк), *литературоведение* (Н. Исаева, Н. Киринослова, Н. Черныш, Я. Шекера, Е. Мурашевич, А. Воробей, А. Акимова, Д. Пидмогильный, Н. Никоряк, В. Гамянин, В. Урусов, Е. Гобова, И. Костанда, А. Кучинская, Д. Мерзлюк, Ю. Панасюк, М. Савченко, А. Самара и др.), *философия* (А. Усик, А. Бойченко, В. Михайлов, В. Киктенко, В. Беля, Ю. Бутко, Г. Гиоргадзе, И. Родичева, А. Стрелкова), *политические науки* (С. Федоренко, А. Шевчук, М. Грымская, П. Ленский, П. Билак, И. Вишневская-Черкас, С. Бут, М. Кононенко), *экономика* (В. Величко, А. Олейник, М. Алексеенко, В. Голод, С. Макогон, О. Хоменко, Л. Шевчук), *педагогика* (А. Шпарик, А. Малышева, А. Попова), *музейное дело* (Г. Биленко, В. Гамянин, М. Логвин, А. Новикова, В. Юнда, А. Вазилон, Т. Литовко, Т. Олейникова).

Ключевые слова: китаеведение, история, история науки, литературоведение, музейное дело, педагогика, политические науки, философия, экономика, языкознание

Стаття надійшла до редакції 20.10.2019